

Sular Coğrafyası Depremi Raporu

Etkiler - Stratejiler - Öneriler

Elbistan, 13:24
6 Şubat 2023

7.6

Yayladağ, 20:04
20 Şubat 2023

6.4

Pazarcık, 04:17
6 Şubat 2023

7.7

*Bu çalışma Kentsel Strateji tarafından açık kaynak olarak hazırlanmıştır.
Kaynak göstermek şartıyla kullanılabilir.*

Giriş

Mekan ve Yaşama Olan Etkiler

Stratejilerin Stratejisi

10 Temel Öneri

1. Sular Coğrafyası Anatomisi Yeniden Keşfedilmeli
2. Bölgesel Gelişim Strateji Çerçevesi Hazırlanmalı
3. Kentsel Yayılma Riski Dikkate Alınmalı
4. Mavi ve Yeşil Örtüler Tasarlanmalı
5. Ortaklıklar Kurulmalı ve Fon Oluşturulmalı
6. Yenilikçi Yöntemler Geliştirilmeli
7. Tasarımda Özgünlük ve Çeşitlilik Aranmalı
8. Sosyal Etki Değerlendirilmesi Raporları Hazırlanmalı
9. Savunmasız Mirasa Sahip Çıkılmalı
10. Çağrı: Beyaz Kitap Hazırlanmalı

Deprem Fotoğrafları

Sular Coğrafyası Depreminin Etkileri

Ülkemizde ilk kez bir veya birkaç ili etkileyen depremlerin dışında 6 Şubat 2023 tarihinde on bir ili kapsayan Kahramanmaraş ve Hatay merkezli bir deprem yaşandı.

Sular coğrafyasındaki, Fırat ve Dicle'nin arasındaki Mezopotamya yerleşimleri ile Seyhan, Ceyhan, Asi, Göksu, Çaltı, Cendere, Tohma, Kahta, Karasu, Tuzla, Munzur, Pülümür, Murat, Peri gibi su yollarının pek çok Anadolu yerleşimleri ile bereketli toprakları depremden etkilenmiştir.

Deprem, Elazığ, Malatya, Adıyaman, Kahramanmaraş, Gaziantep, Kilis, Hatay, Şanlıurfa, Diyarbakır, Osmaniye ve Adana illerinde 14.0 milyon kişinin yaşadığı yaklaşık 11.0 milyon hektarlık geniş bir su coğrafyasını kapsamaktadır.

Çok fazla can kayıpları ve yaralanmalar, şoklar, acılar, çaresizlikler, mekânsal ve yaşamsal hafızanın kayıpları, büyük ölçekte yıkılan ve hasarlı yapılar, ilker ve tekler coğrafyasının kültürel ve doğal miras kayıpları ise mekân ve yaşamın büyük travma içinde olduğunu göstermektedir.

Doğa, yıllarca kendisinden alınanları saniyeler içinde geri almıştır. Büyük depremin mekâna, topluma ve ekonomiye olumsuz etkisi çok büyük

olmuştur. Rakamlar, depremin mekân ve yaşama olan etkisinin büyüklüğünü göstermektedir.¹

- 50.000'den çok fazla can kaybı
- 3,0 milyon (%21) göç
- 2,6 milyon kişi için geçici barınakta yaşam
- 283.000 bina(%11) ve 848.000 (%15) birimin (orta hasarlı dahil) da yıkılacak olması
- 433.000 bina (%17) ve 1.589.000 birimin (%28) az hasarlı olması
- Toplam 716.000 yapı (%28) ve 2.370.000 birimin (%43) depremden etkilenmesi
- 1.1000 okul, 42 sağlık ve 20 kütüphanenin yıkılması
- 324.00 esnaf, 276.000 işletmecinin mekan ve iş kaybı,
- 8.599 firmanın iş kaybı
- 127 otel binasının yıkımı, 9.000 yatak kaybı (%29)
- 169 yıkılmış, 535 ağır, 390 orta, 721 az hasarlı kültürel miras yapısı (%21)

Depremden iki ay sonra Nisan ayı içinde sırasıyla depremden en çok etkilenen Gaziantep (merkez, Islahiye ve Nurdağı), Kahramanmaraş, (merkez), Adıyaman (merkez), Hatay (Antakya-Samandağ) yerleşimlerine gittim. Belediye Başkanları ve kurum yöneticileri ile görüşmeler yaptım.

Depremin üzerinden iki ay geçmesine rağmen depremin etkisi hala çok ama çok büyüktü. Gördüğüm manzarayı anlatmakta hala zorlanıyorum.

1. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nun Mart 2023 tarihli "Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu"

“Enkaz kaldırılmaya devam edilen sokaklar, caddeler, mahalleler ve geleneksel çarşılarda oluşan büyük boşluklar, yıkılmayı bekleyen ağır hasarlı ve orta hasarlı binalar, enkazdan kapanan yollar, çadır ve konteyner kentlerde ağır yaşam koşulları, sokaklarda donuk ve çaresiz bakışlar, hasarlı binalardaki evlerden ve dükkanlardan çıkarılmaya çalışılan eşyalar, yardım ve tespit çadırlarında uzun kuyruklar, yıkılmış kamu binaları yerine kurulan çadırlar ile az hasarlı kamu binalarında hizmet vermeye çalışan kamu görevlileri, geçici çadır ve konteyner dükkanlarda alış veriş yapanlar, yerleşim yerlerinin giriş ve çıkışlarında yol kenarına dökülen enkazlar, enkaz altında kalan araçların depolandığı araç mezarlıkları, enkaz ve eşya taşıma kamyonları, yıkım vinçleri, dozerler, ortalık toz ve duman.

Kısacası yaşama tutunanlar, acı içinde umut arayanlar. Aile yakınlarını, komşularını, hemşerilerini ve müşterilerini bekleyenler. Acılı ve yorgun depremzedelerin yaşamsal mücadelesi.

Ayrıcalıklı coğrafyanın kültürel ve demografik çeşitliliğin harmanlandığı yerleşmelerin ruhu kaybolmuş. Yıkılan yapılar küçük ve büyük mekânsal boşlukları, yıkılan umutlar ise zihinsel boşlukları yaratmış. Kısacası, bölgede dün ve bugün arasında dondurulmuş zaman diliminde enkaz altındaki yakınları için umutlu bekleyişlerin yerini acı ve çaresizlik almış.

Gelen ve gidenlerin coğrafyasında umutlu bekleyiş **“toprak çeker, gelmeye çalışırlar”** söylemi ile anlamlı hale geliyor. Bölge insanında yaşanmışlıklara ve zorluklara rağmen umut var. Suyla gelen kültürlerin bereketli ve birikimli coğrafyasında binlerce yıldır kurulan ve yıkılan katmanlaşmış uygarlıkların izleri ise umudun en önemli göstergesi.

Depremzedelerin söylemleri ise yaşamsal travmanın özeti gibi.

Üç deprem oldu,
ezber bozuldu

Panik,
şuursuzca
kaçış

Sadece kepçe
istemıştik

Eski
mahallelerde
hasar yok, yeni
mahallelerde
hasar çok

Acılarını bile
yaşamadan göç
ettiler

“

Yardım çığlıkları,
ağıtlar, feryatlar hala
kulaklarımızda

En büyük hatamız
imar barışı

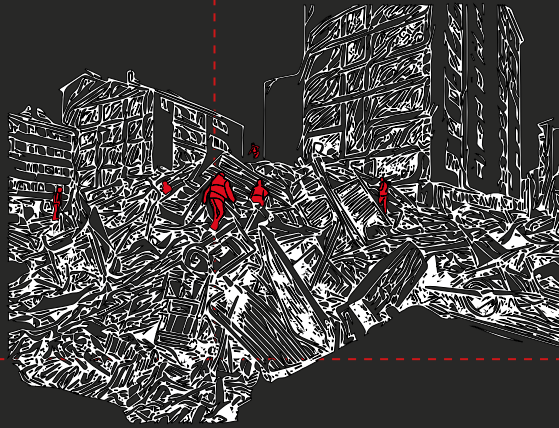
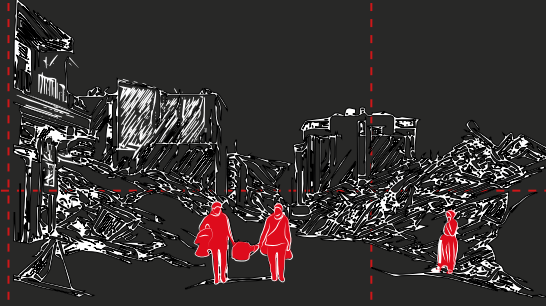
Cenazemize
bile gidemedik

Enkaz demir
karşılığı
kaldırılıyor

Korkuyoruz
ama gitmek
istemiyoruz

Her yerden
yardım geldi,
gönderenlerden
Allah razı olsun

Yok, hiçbir
şey kalmadı

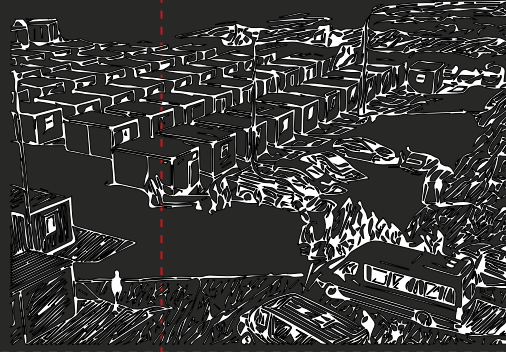

Artık yaşam tarzımızı değiştirmeliyiz

Tarlasının başında olmayan tarım yapamaz

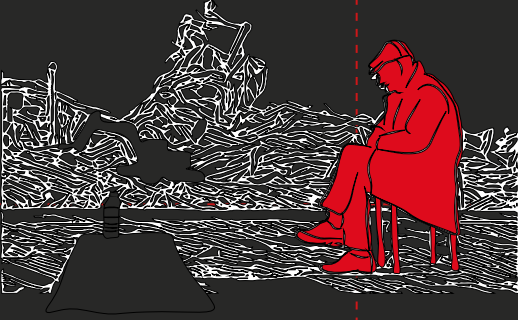
Ev yok, araç yok, iş yok

Zararı olmayan yok ki

Hiç sorulmuyor, meralar, bağlar TOKİ'ye geçiyor,

Çadırdan konteynere geçişimiz lüks gibi

”

Depremi fırsata değil, faydaya dönüştürmeliyiz

Esnafın dükkânı ve sermayesi gitti

Sorun, ekili tarımdan dikili tarıma dönülmesi

Apartmanda oturup, gecekondu romanı yazamazsınız

Depremler, orman yangınları, seller ve hortumlar, küresel salgınların mekan ve yaşama olumsuz etkileri artık sayılarla ve acılarla anlatılamayacak boyutlara ulaştı. 1999 depreminin kırk beş saniye süren acı bilançosu, resmi rakamlara göre 18.000 can kaybı, 24.000 yaralı, 2020 korona virüs salgınının ülkemizde neden olduğu iki yıllık can kaybı ise 100.000 kişinin üzerinde olmuştur. 6 Şubat 2023 depreminin can kaybı ise resmi rakamlara göre 50.000 üstündedir.

Yaşadıklarımız neleri değiştirecek? Ekonomik, siyasal, sosyal ve mekansal sistemler değişecek mi? Değişecekse, nasıl? Yoksa yaşananlar daha öncesinde de olduğu gibi unutulacak mı? Temel sorularını yanıtlarını ortak akıl ile bulmalıyız.

1999 depremi sonrası, Covid-19 salgını ve son deprem sürecinde de olduğu gibi, merkezi yönetimin yerel yönetimlerle yetki paylaşımına girmemesi, yetkiyi merkeze alan yasaların çıkarılması ve uygulamaların yapılması çok büyük tehdit oluşturmaktadır.

Gerçekleşen ve olası afetler, yaşadığımız ve olası salgınlar değişimin fırsatı olabilir. Tarihte bazı büyük sorunların değişimleri tetiklediğini biliyoruz. Eğer sistemler yeniden tasarlanacaksa özellikle doğal afetlerin ve salgınların verdiği temel mesajları unutmamalıyız.

Son depremde yıkılan bölge yerleşimlerinin yeniden yapılanma sürecinde, tehdit altındaki yerleşmelerimizin ekonomik, mekânsal ve toplumsal risklere karşı dayanıklı hale getirilmesi için öncelikle süreç ve sistemlerin nasıl kurgulanması gerektiği tartışılmalıdır.

Bölgenin yeniden yapılanma sürecini hep birlikte deneyimleyeceğiz. Umarım, yaşadığımız son depremden sonra çok sık dile getirilen **“kentlerimizi depreme dirençli hale getireceğiz”** söylemi, Covid-19 salgını sürecinde **“hiçbir şey eskisi gibi olmayacak”**, 1999 depreminin ardından **“kentler eskisi gibi olmayacak”** söylemleri gibi unutulmaz.

Doğru Stratejilerle Bölge Yeniden Düşünülmeli

Bölge yerleşimlerinin mekânsal, toplumsal ve ekonomik bileşenleri ile “yeniden yapılanma” süreci ve öncelikleri iyi tasarlanmalıdır. Hiç kuşkusuz, 3.6 Milyon kişinin göç ettiği, 2.6 Milyon kişinin ise geçici yerleşimlerde yaşadığı bölge yerleşimlerinde temel öncelik; geçici ve kalıcı yerleşimlerin yapılması, ekonominin canlandırılması, ardından ise geri göçlerin sağlanması olmalıdır.

Rakamların büyüklüğü dikkate alındığında üç temel önceliği dikkate alan “stratejik ve eylemsel” yaklaşımlar geliştirilmelidir. Üst ve alt bakışın uyum içinde çalıştığı süreç kapsamlı ve katılımcı ortamlarda tasarlanmalıdır.

Artık bilindik kentleşme politikaları, planlama yaklaşımı ve araçları sorgulanmalıdır. Yenilikçi ve katılımcı bir planlama dili ile planlı davranış biçimi geliştirilmelidir. Planlama araçları herkes için anlaşılabilir ve görünür olmalıdır.

Özetle büyük resme bakarak, bölgenin farklılık yaratan değerleri yeniden keşfedilmeli, yeni nesil ekonomilerle uyumlu bölgesel kalkınma stratejilerini içeren “**bölgesel gelişim strateji çerçevesi**” hazırlanmalıdır.

İyi Uygulamalardan Örnek Modeller Geliştirilmeli

Bölgede; çadır ve konteyner kentlerin kurulması, günlük yaşamın örgütlenmesi, enkazın kaldırılması ve enkazların döküm yerlerinin belirlenmesi, yeni yerleşim alanlarının yer seçimi, planlama ve mimari proje hazırlanması vb. gibi pek çok konuda sorun yaşanmaktadır.

Merkezi ve yerel yönetimler ile özellikle sivil toplum örgütleri ve gönüllü kuruluşların pek çok iyi niyetli çabası vardır. Özellikle genç gönüllü topluluklarının pek çok başarı öykülerinden alınacak dersler bulunmaktadır. Ancak sürecin tasarlanmaması ve sistemin kurulmaması özveriyle bireysel çalışmaların etkisini azaltmakta, kolektif çalışmaların önünü tıkamaktadır.

Bölgenin öncelikli sorunlarının çözümünde her ölçekte doğru uygulamalarla örnek projeler geliştirilmeli, başarılı uygulamalar ise iyi uygulamalar olarak kamuoyuna sunulmalıdır.

Uluslararası deneyimler araştırılmalı, iyi uygulamalardan yararlanılmalıdır. Yeni yerleşmeler için tasarım çeşitliliğini sağlayacak komşuluk birimi ve mahalle bazında kentsel doku ve tasarım çeşitliliği sağlanmalıdır.

Bu Raporun Amacı Ortak Çözüm İçin Bir Damla

Şehir plancısı olarak depremden etkilenen bölge yerleşimlerinde yaptığım inceleme sonunda hazırladığım raporun temel amacı; bölge depreminin sonuçlarından alınacak derslerden hareketle kentleşme politikaları, planlama yaklaşımı ve araçları, mesleki iş yapma davranış biçimleri, süreç ve sistem tasarımı gibi konularda ortak sorunumuza ortak çözüm bulunması için katkıda bulunmaktır.

Bölge yerleşimleri için herkes gönüllü bir çaba göstermektedir. Bölgede bazı yanlışlıkların yanısıra bireysel ve kurumsal başarı öyküleri de bulunmaktadır. Temel sorun; kamu, özel ve sivil organizasyonların kendi davranışları, sorunların çözümünde **“etkili güce”** dönüşmemesidir. Yapılması gereken ise **“çözüm için herkesi ortak harekete geçirecek ortamları nasıl tasarlayabiliriz?”** temel sorusunun yanıtını ise aramaktır.

Bu rapor iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; deprem bölgesinde yaptığım gözlemler, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın Mart 2023 tarihli “Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu” ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği, AFAD, TOKİ, Emlak Konut bilgilendirme notları ile basın haberlerinden edindiğim bilgilerin analizleri yer almaktadır. Depremin etkisi rakamlarla ve görsel dille anlaşılır kılınmıştır.

Rapor hazırlama sürecinde hasar tespiti ile ilgili veriler sürekli güncellenmektedir. Güncellenen resmi bilgi saydam bir biçimde kamuoyu ile paylaşılmalıdır. Araştırmacılar, bölgeye yardım edecek ulusal ve uluslararası gönüllü finans kuruluşları için doğru bilgi üretilmelidir. Bu nedenle, Merkezi yönetim tarafından hazırlanan Mart 2023 tarihli raporun Türkçe ve İngilizce paylaşılması çok önemlidir. Sözkonusu rapor sürekli yenilenmelidir.

Bu raporun ikinci bölümünde ise bölgenin yeniden yapılanması sürecine ilişkin 10 temel başlıkta önerilerim bulunmaktadır.

Bölgede geçici yerleşimlerin sorunlarından, ekonominin canlandırılması, yeni yaşamın örgütlenmesine kadar pek çok tasarım konusu bulunmaktadır. Tasarımı yalnızca imar planı ve mimari tasarım olarak değil, süreç ve sistem tasarımı olarak anlamalı, bireysel ve kurumsal iş yapma davranış biçimlerini değiştirmeliyiz.

Sonuç olarak Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılında, çöken kentleşme sistemimizin yeniden tasarlanmasına katkı sağlayacak yeni arayışlara gereksinimiz bulunmaktadır. Kentsel sistemlerimizi yeniden tasarlarken doğa sistemlerinin yenileyici gücünden yararlanmalıyız. Deprem bölgesinin yeniden yapılanma sürecinde özellikle yereli, gençleri, farklı mesleki disiplinleri biraraya getirecek ortamlar tasarlamalıyız.

*Ali Faruk Göksu
1 Mayıs 2023*

Mekan ve Yaşama olan Etkiler

100 milyon Ha
Bölge Alan

25.000 Ha
Kentsel Alan

14.
Yaş

2.6 milyon
Bina

2.3 milyon
Konut
%90

1.5 milyon
İşyeri

0.8 milyon
Kamu
%3

50 bin
Diğer

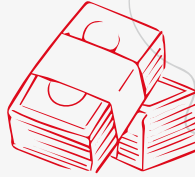

4.1 milyon
öğrenci

GSYH
Oranı %9.8

79.0 milyar USD
Mili Gelir

GSYH 6.000 USD/Kişi

İstihdam
3.8 milyon Kişi

8.
K

41.9.000 Ha
Doğal Alan

538 bin
İşletme

1030
Turizm

BÖLGE KAPASİTESİ

0 milyon
şayan Ülke Nüfusunun
+ %25'i

1.8 milyon
Göçmen

3.0 milyon
Hanehalkı
(ort. 3.5)

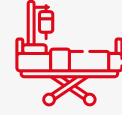
161 Belediye
124 İlçe
1300 Köy

16
Üniversite
316 bin
Öğrenci
45 bin
Akademik
İdari Personel

8 Üniversite
Hastanesi

7806
Yatak

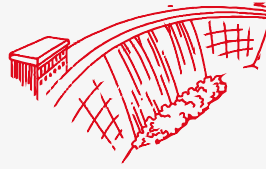
226.593
Öğretmen

28
Müze

22
Ören Yeri

500
Kültür Merkezi

4 büyük
Baraj

4.0 milyon Ha
Tarımın Alanı

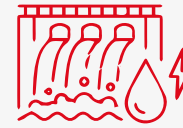

m Tesisi

74.352
Yatak

22 milyar USD
İhracat
+
25 milyar USD
İthalat

142 HES

İşletme Kayıpları 103.6 milyar USD

56.9 milyar USD
Konut

12.9 milyar USD
Kamu Altyapısı Hizmet Binaları Yıkımı

11.8 milyar USD
Özel Sektör

Firma Sayısı
8.599

324 bin
Esnaf

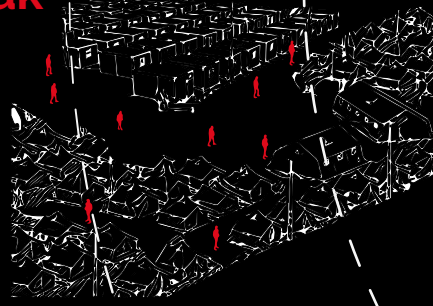
276 bin
İşletmeci

2.6 milyon **Geçici Barınakta Yaşayan**

449
Çadır Kent

690 bin
Çadır

2.6 milyon
Geçici Barınak

313
Konteyner Kent 146 bin yaşayan

10 bin
Esnaf Konteyneri

11 il

Elbistan, 13
6 Şubat 2022

7.0

6.4

Yayladağ, 20
20 Şubat 2022

150+ mil

3.0 milyon Geçici göç

Eğitim
1.100+

Yıkılan Okul

457 bin m²

Yurt Binası

42 Sağlık
Binası

20
Kütüphane

Kültürel
Miras %21

169 Yıkık

535 Ağır Hasarlı

390 Orta Hasarlı

721 Az Hasarlı

Toplam 1819

Turizm

127 İşletme
Yıkıldı

9 bin
Yatak

%29
Yatak Kaybı

DEPREMİN ETKİSİ

24

3

6

50 bin+
Can Kaybı

Pazarcık, 04:17

6 Şubat 2023

7.7

:04

3

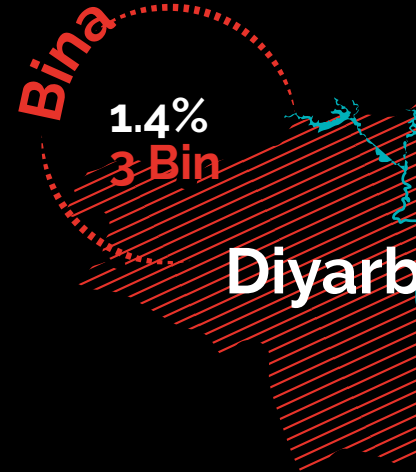
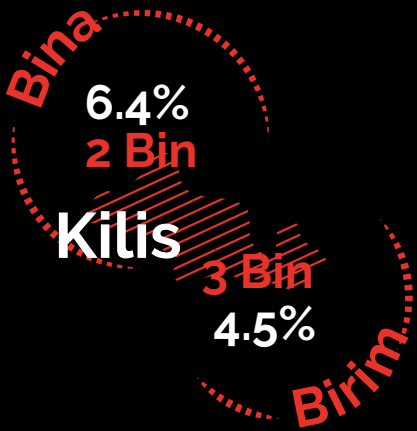
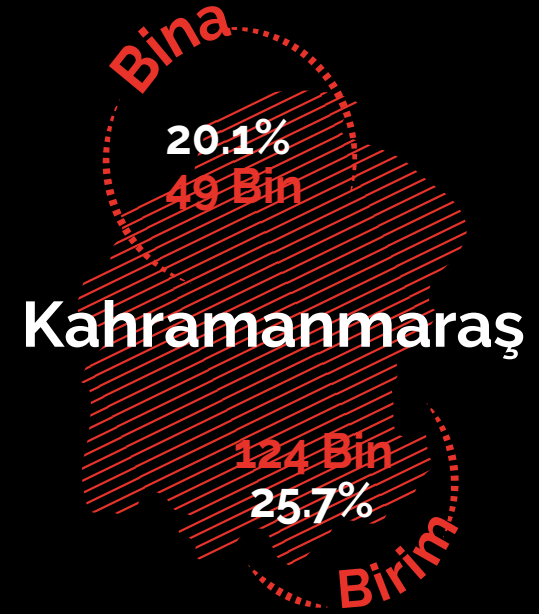
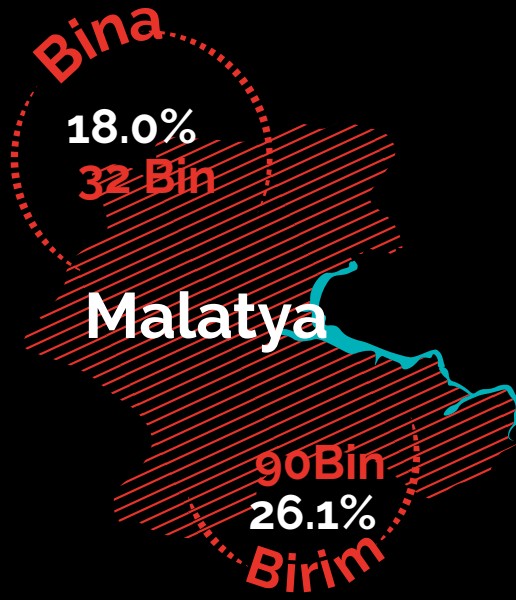
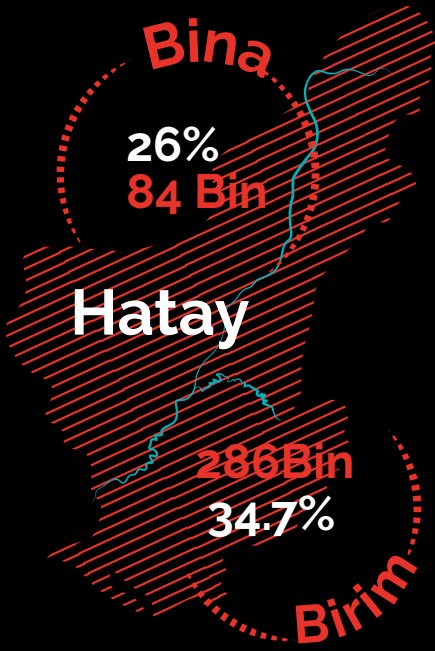
yar USD

11.320
Kurtarma Ekibi

90 ülke

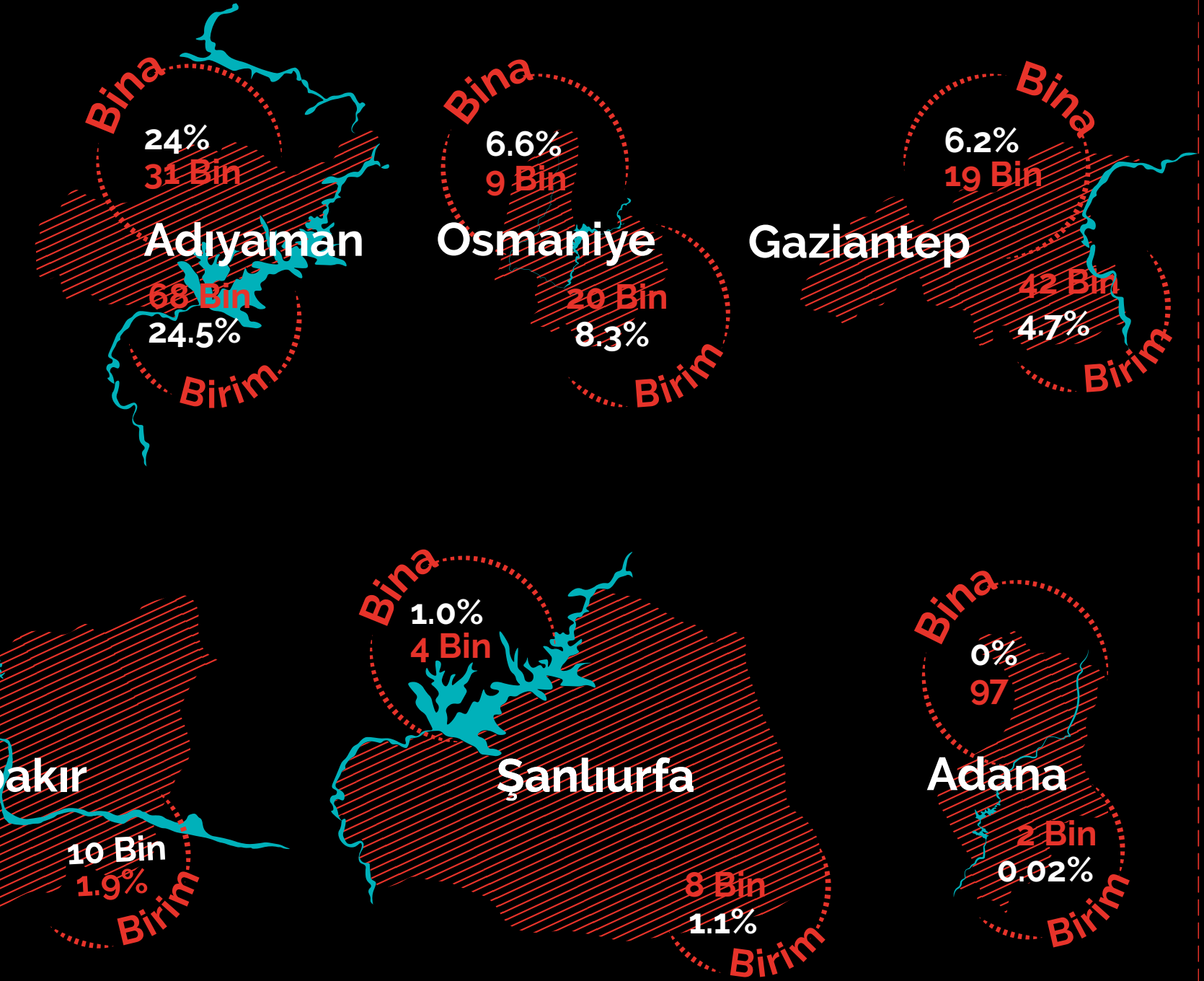
İL BAZINDA HASAR TESPİTİ (Yıkık)

Toplam Mevcut Bina: 2.542.497
Toplam Yıkık Bina: 283.573

9.4%

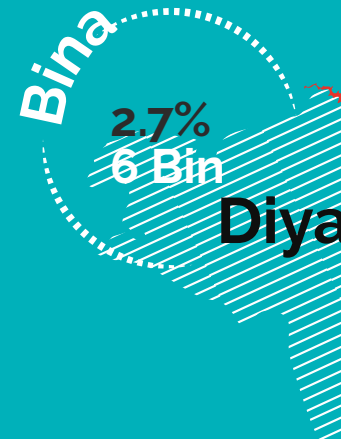
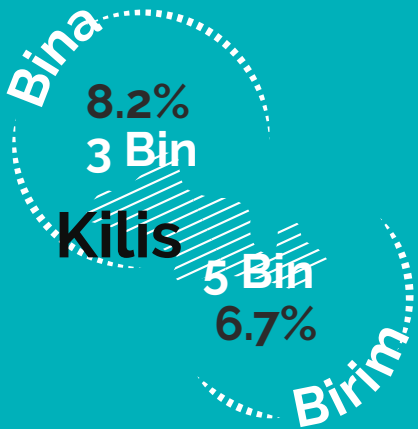
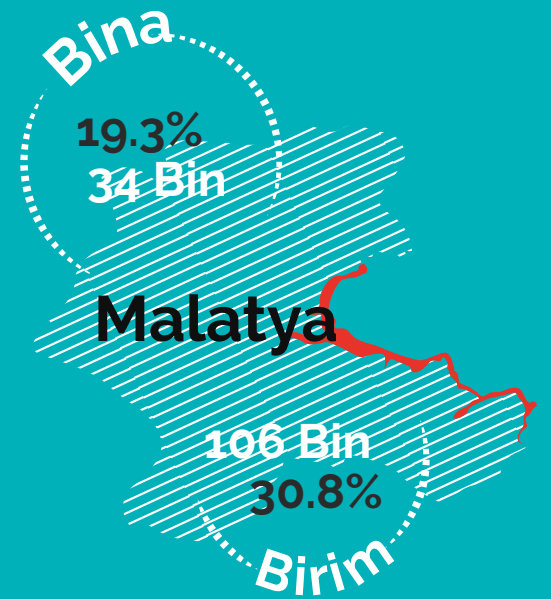
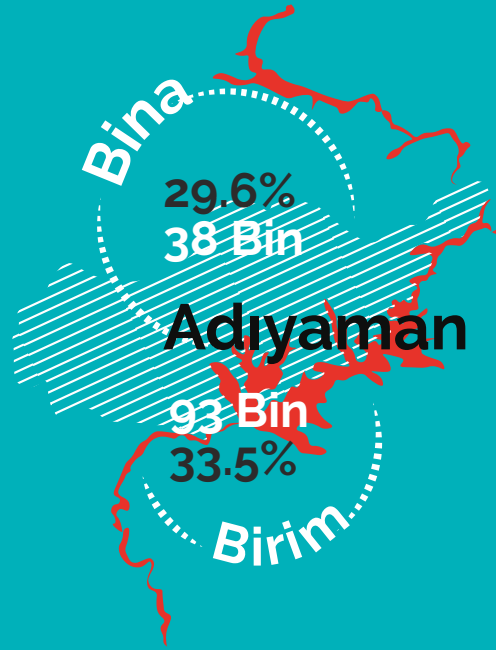
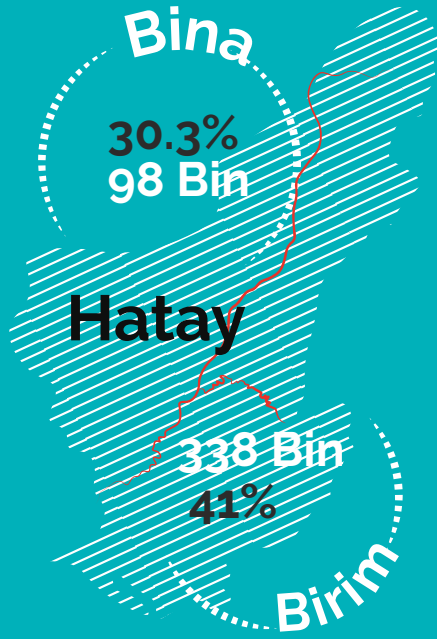
Birim yüzdelere göre sıralanmıştır.

Toplam Mevcut Birim: 5.688.875
Toplam Yıkık Birim: 666.341

11.7%

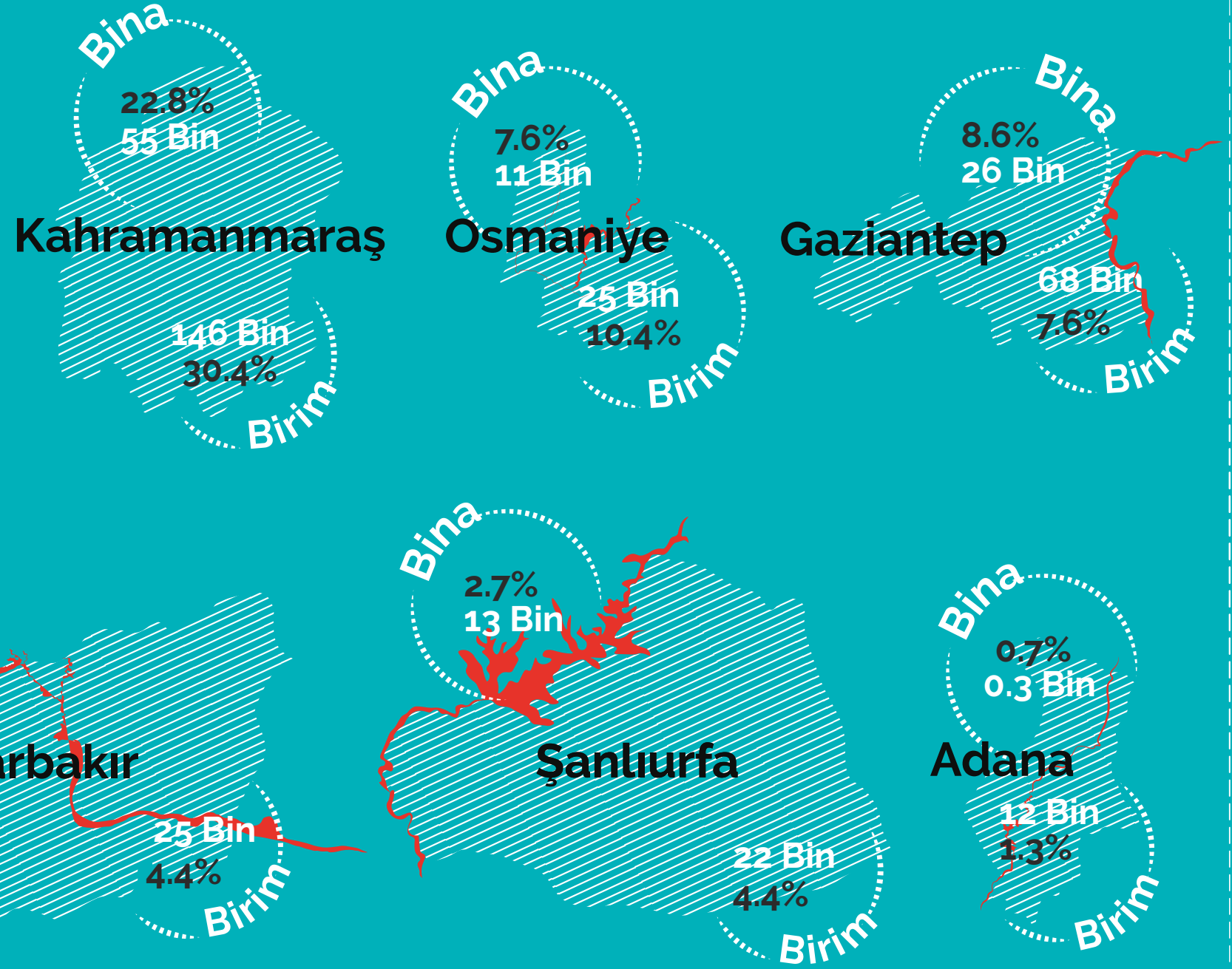
İL BAZINDA HASAR TESPİTİ (Yıkık-Orta Hasarlı)

Toplam Mevcut Bina: 2.542.497
Toplam Hasarlı Bina: 283.165

11.1%

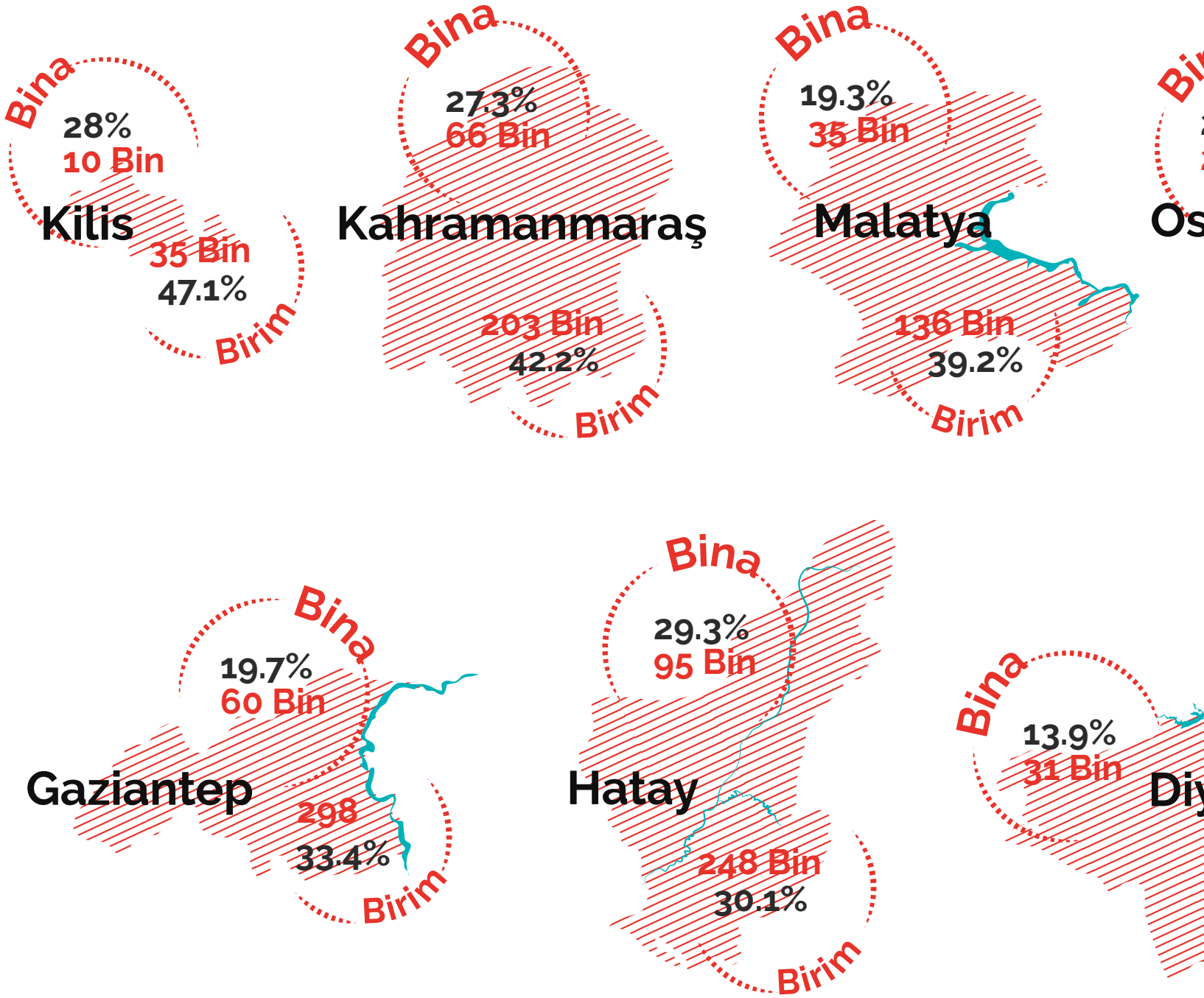
Birim yüzdelerine göre sıralanmıştır.

Toplam Mevcut Birim: 5.688.875
Toplam Hasarlı Birim: 848.392

14.9%

İL BAZINDA HASAR TESPİTİ (Az)

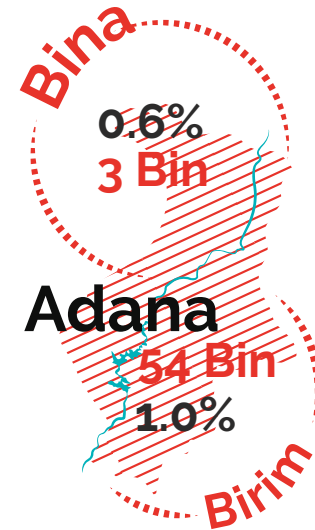
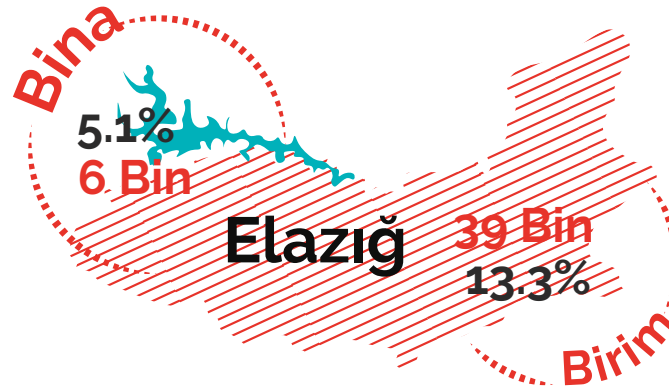
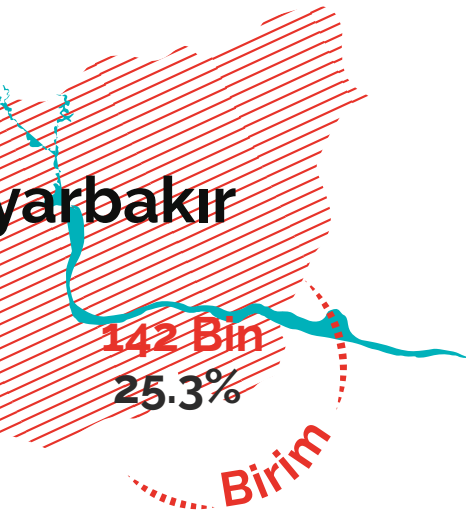
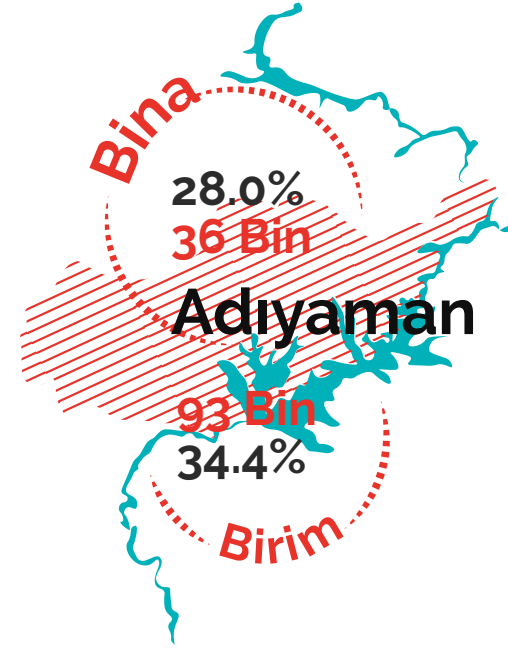
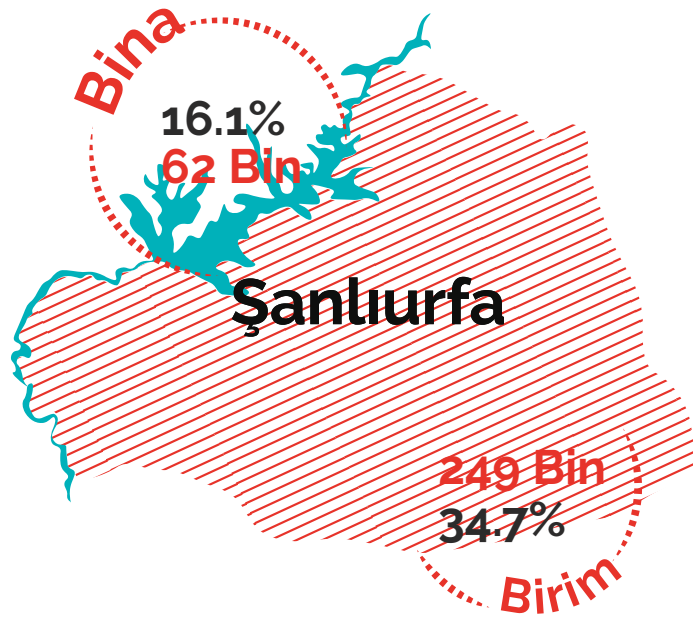

Toplam Mevcut Bina: 2.542.497
Toplam Hasarlı Bina: 433.631

17%

Hasarlı)

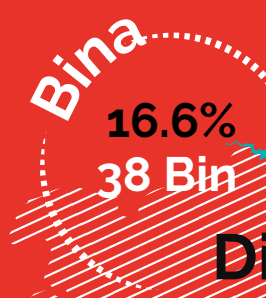
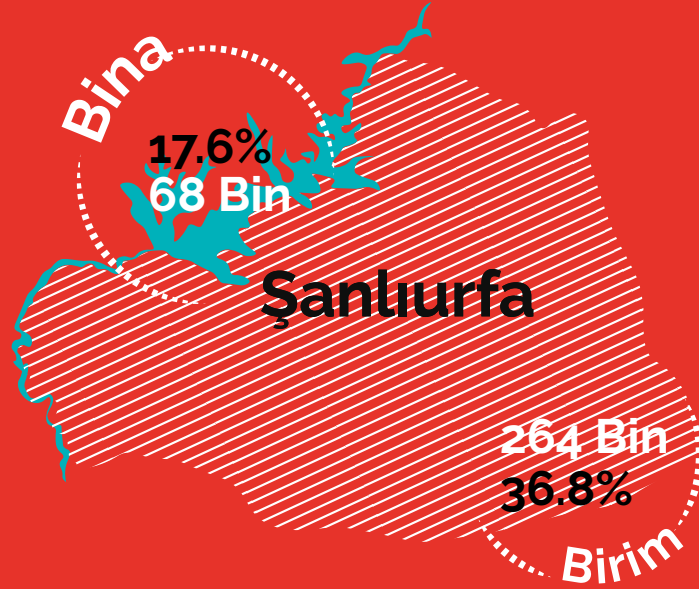
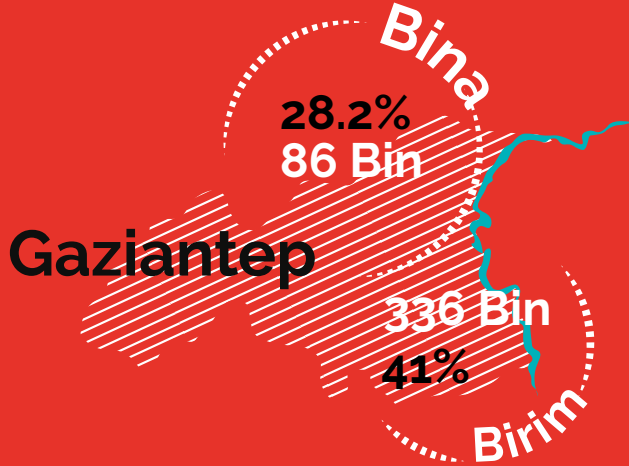
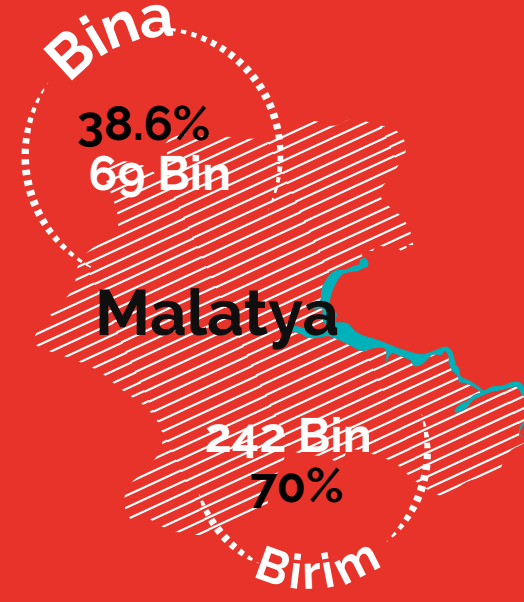
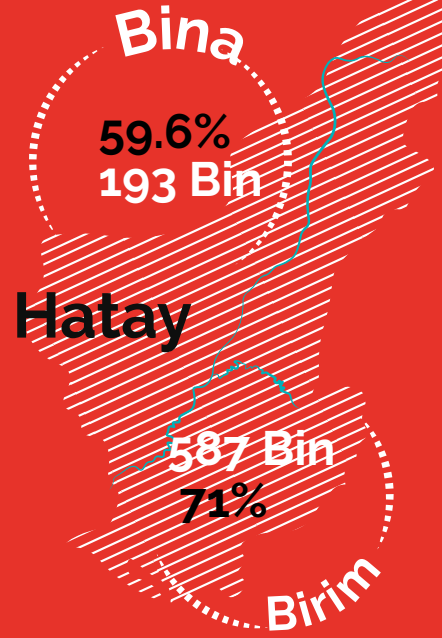
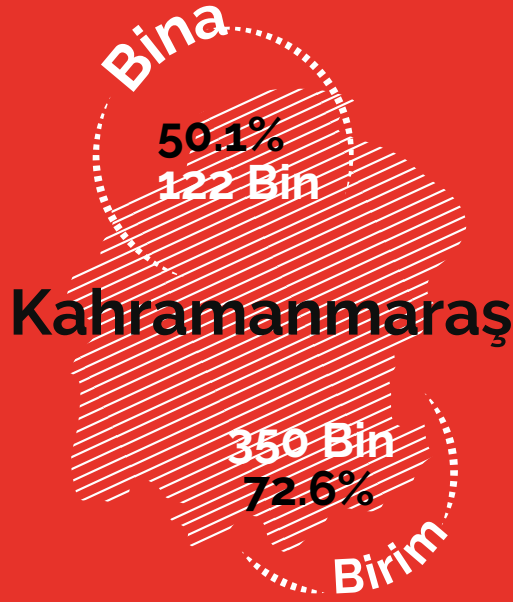
Birim yüzdelere göre sıralanmıştır.

Toplam Mevcut Birim: 5.688.875
Toplam Hasarlı Birim: 1.588.481

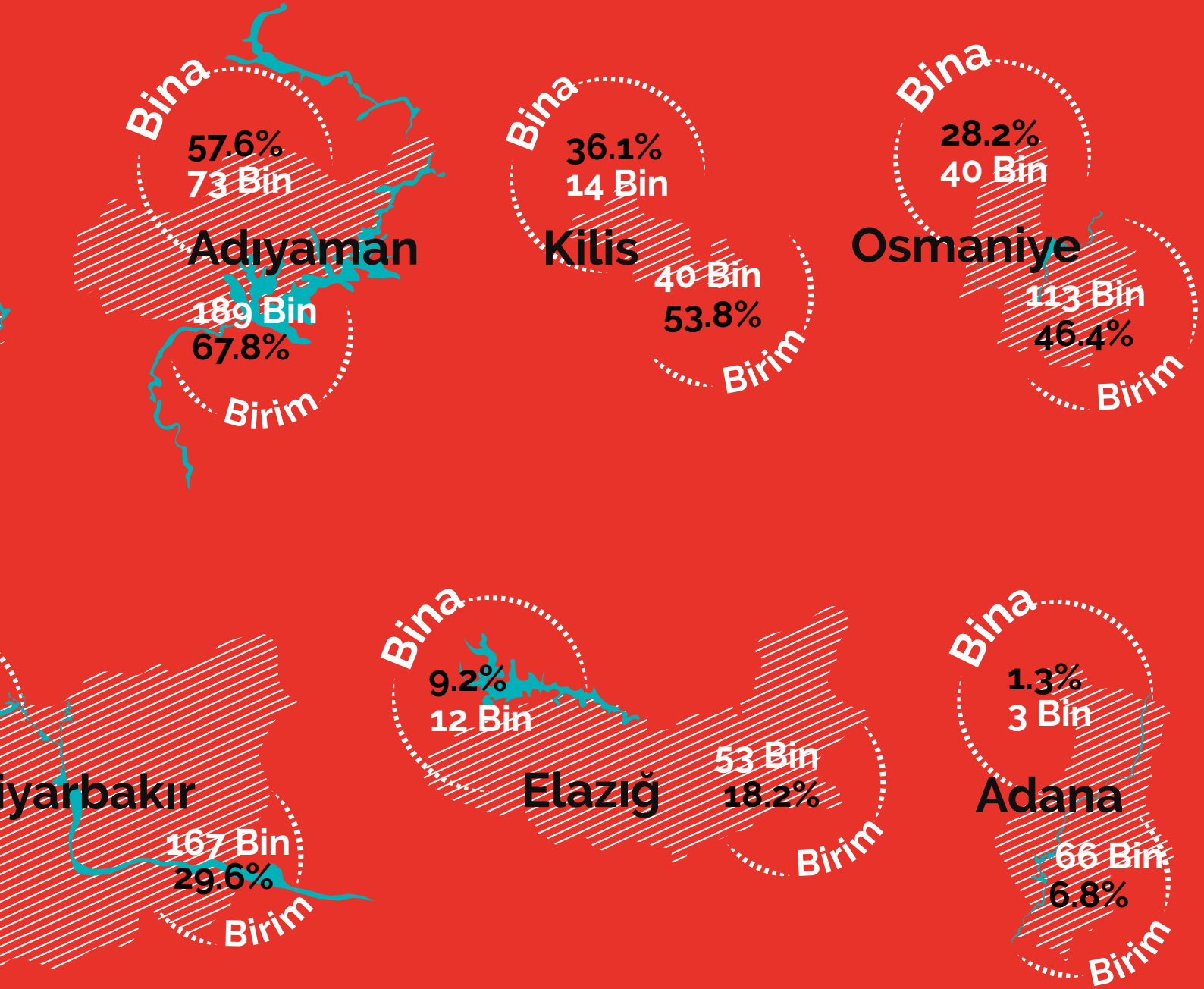
28%

İL BAZINDA HASAR TESPİTİ (Yık)

Toplam Mevcut Bina: 2.542.497
Toplam Hasarlı Bina: 716.796

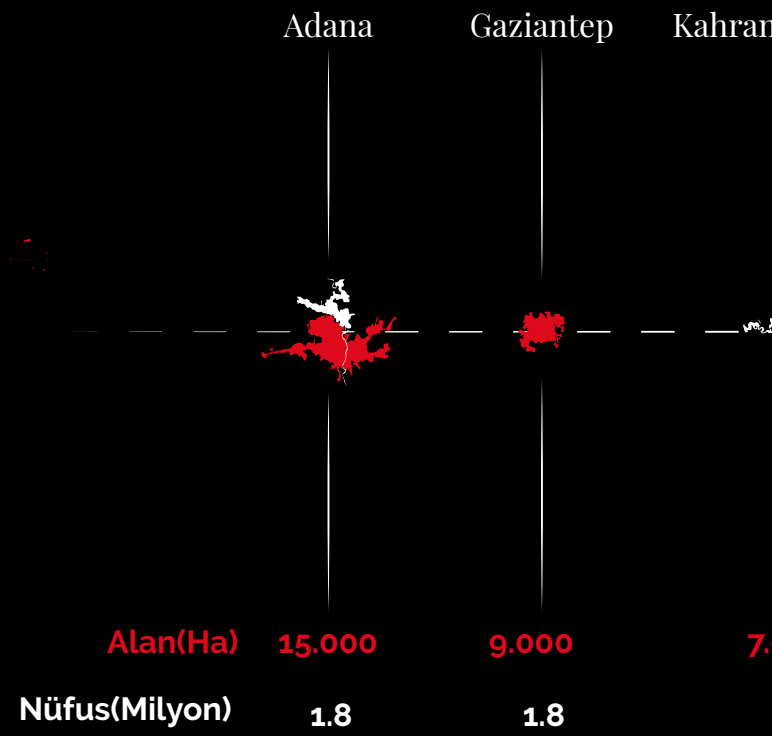
28%

Toplam Mevcut Birim: 5.688.875
Toplam Hasarlı Birim: 2.436.873

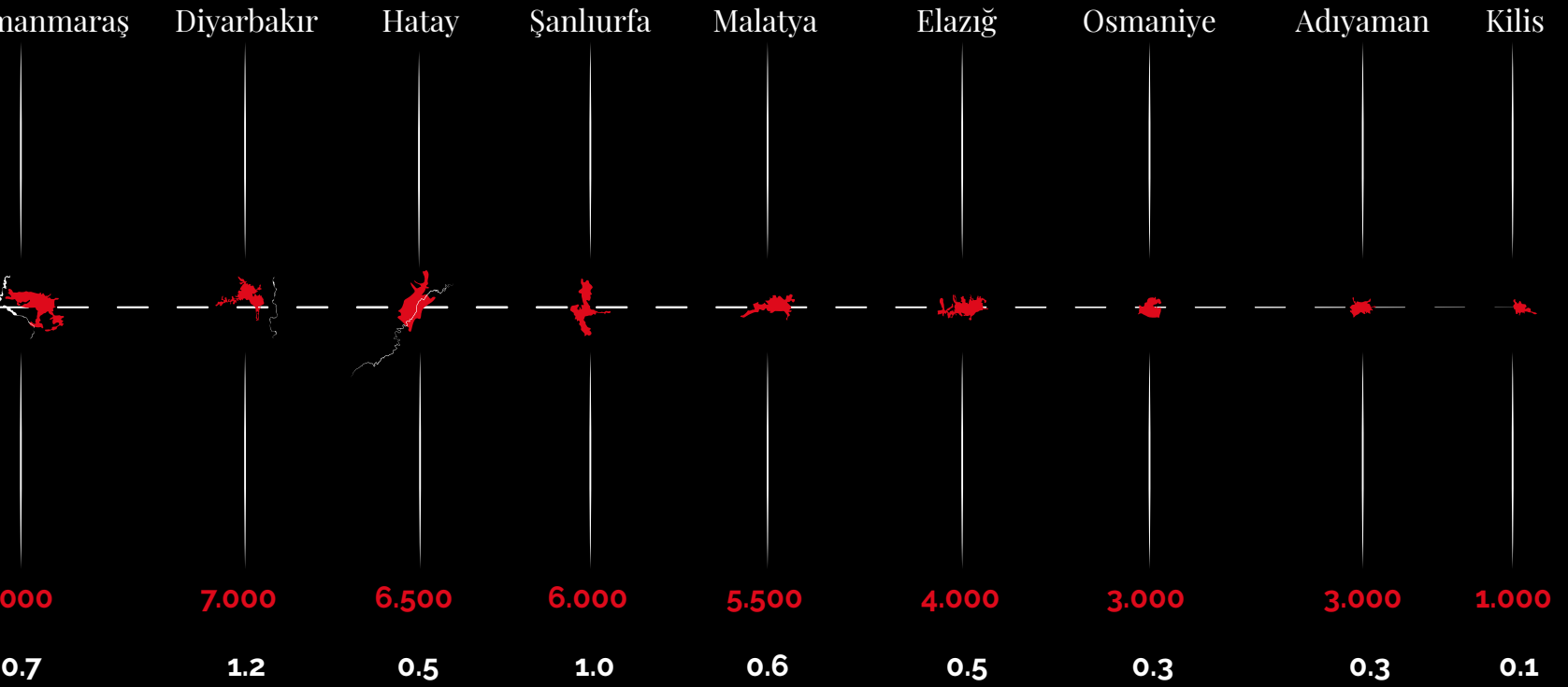
43%

11 İL (0

İstanbul 120.000 Ha –16.0 milyon

merkez ilçe) YERLEŞİM MAKRAFORM ve NÜFUSU

Deprem Bölgesi— 67.000 Ha—8.8 milyon

DEPREMDEN EN ÇOK ETKİLE

HATAY (Antakya-Defne)

Bina : 94.939
%50

Birim : 300.839

%62

Bina : 47.839

Birim : 187.971

1

3

MALATYA(Battalgazi-Yeşilyurt)

Bina : 111.919
%17

Birim : 359.789

%23

Bina : 18.695

Birim : 83.448

İNEN 4 İL (İLÇE MERKEZLERİ)

Bina : 50.587

 %33

Bina : 16.742

Birim : 135.550

 %41

Birim : 55.454

ADİYAMAN Merkez

2

4

Bina : 117.265

 %17

Bina : 19.359

Birim : 369.641

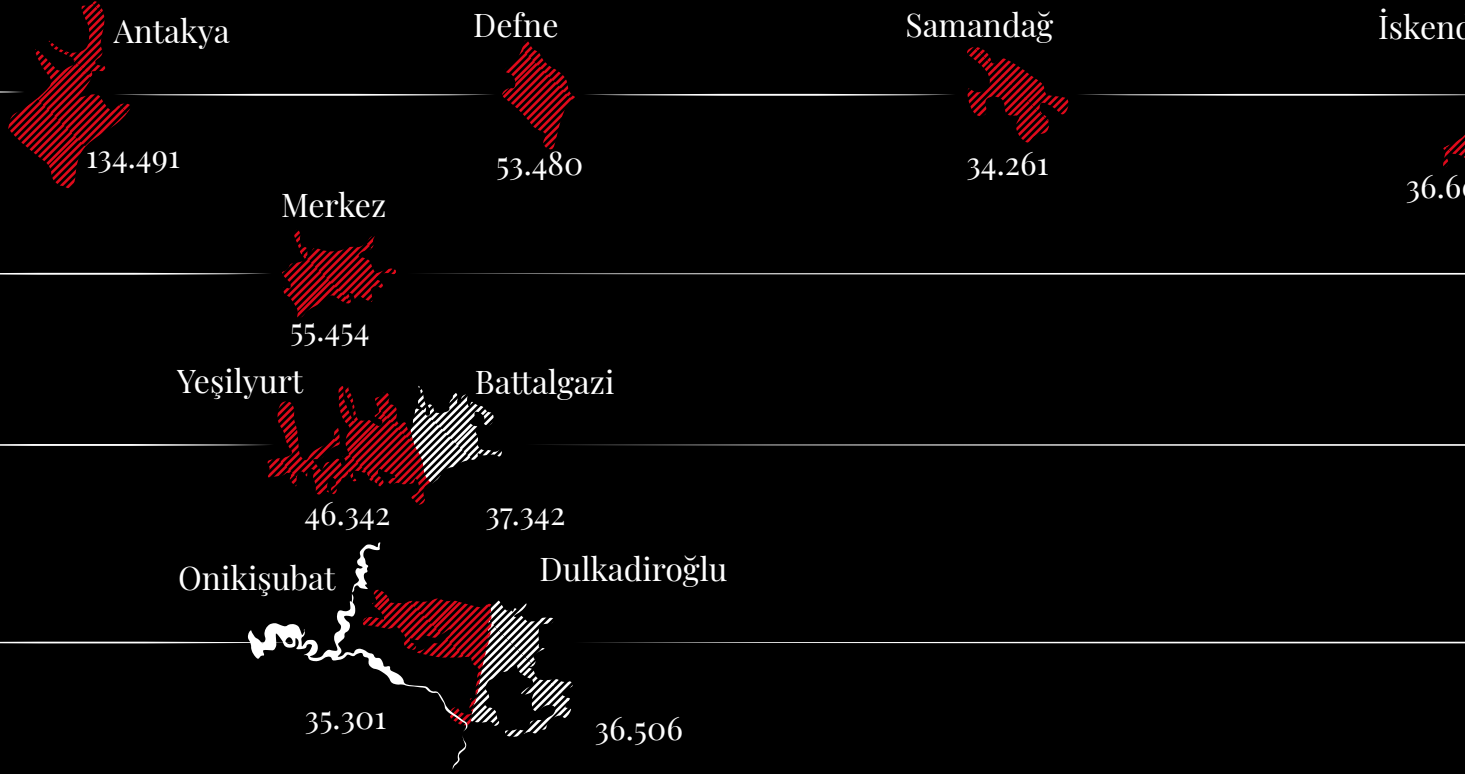
 %20

Birim : 74.877

KAHRAMANMARAŞ
(Onkişubat-Dulakdiroğlu)

EN ÇOK HASAR GÖREN İLÇELER (yıkık-orta k

Elazığ — Diyarbakır — Osmaniye — Gaziantep — K.Maraş — Malatya — Adıyaman — Hatay

Hasarlı 10.000+ Birim)

Hatay

  30%

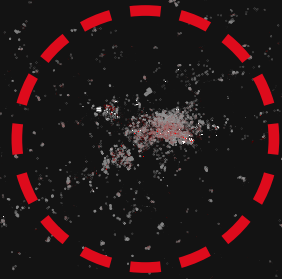
 41%

Merkez İlçe (Antakya + Defne)

 50%

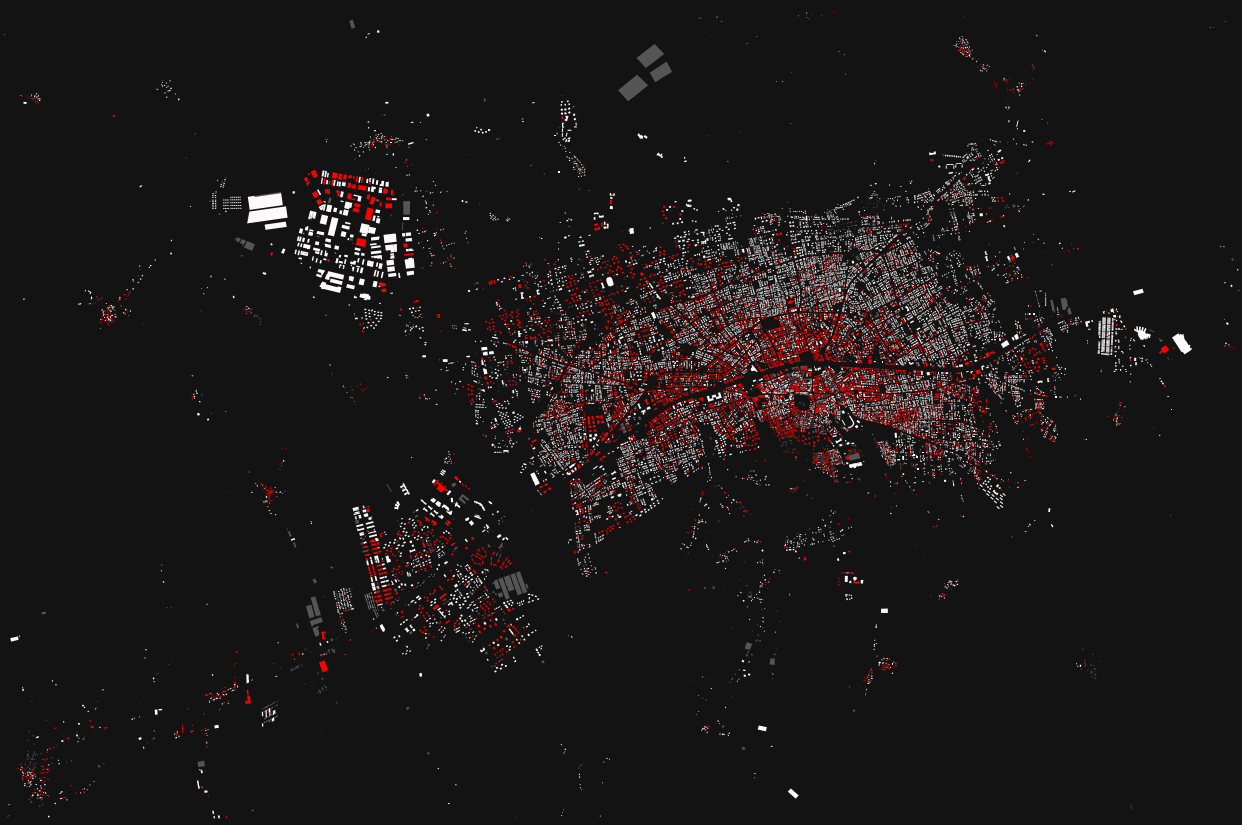
 62%

Adiyaman

 30%

 34%

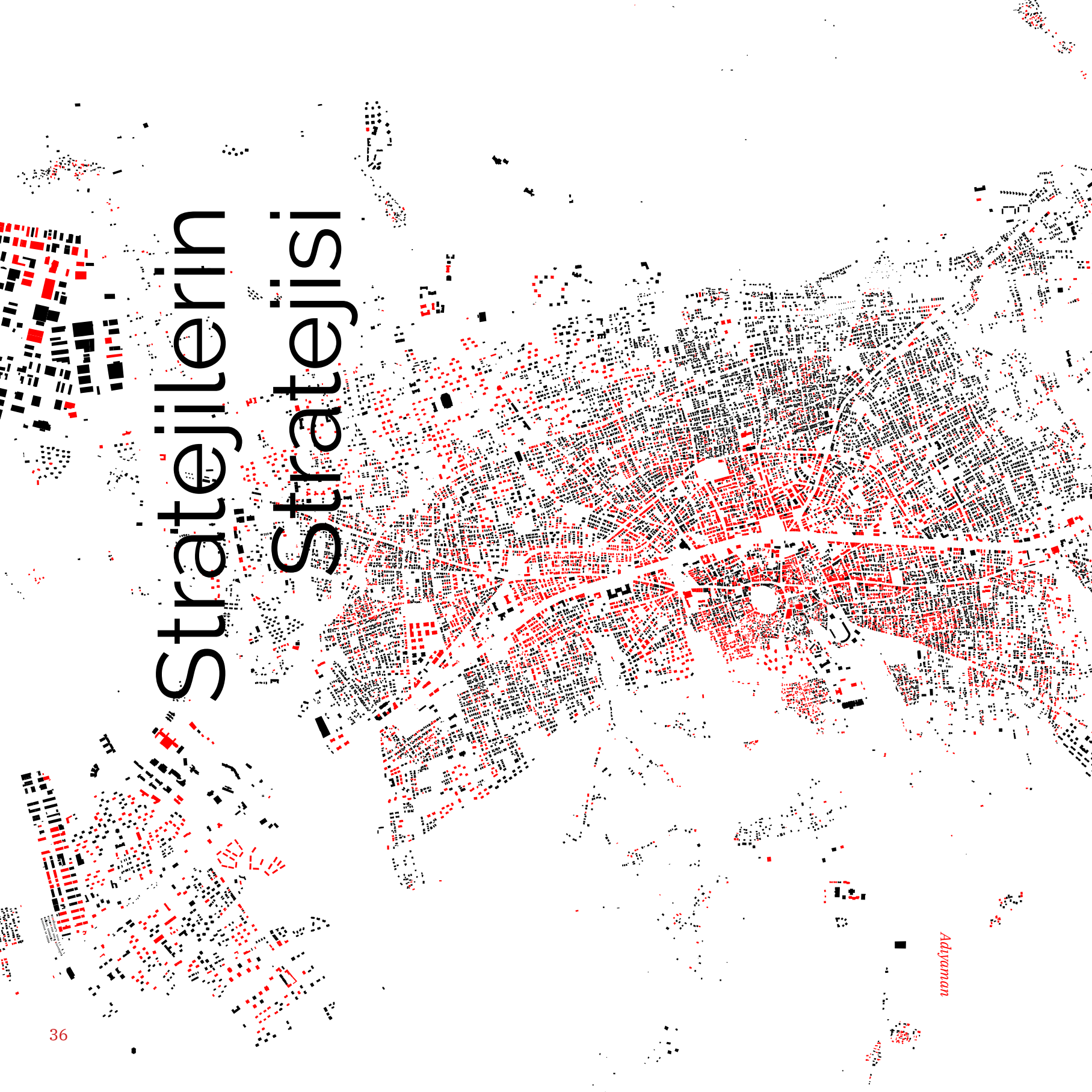

Merkez İlçe

  33%

 41%

Stratejilerin Stratejisi

Adyaman

Elazığ, Malatya, Adıyaman, Kahramanmaraş, Gaziantep, Kilis, Hatay, Şanlıurfa, Diyarbakır, Osmaniye ve Adana illerinde; 14.0 milyon kişinin yaşadığı, 285 kentsel, 1.300 kırsal olmak üzere 11.0 milyon hektarlık geniş bir su coğrafyasını kapsayan deprem bölgesinin geleceği farklı bakış açıları ile yeniden düşünülmelidir.

Bölgesel ölçekte geliştirilecek bakış açısı; başta bölgedeki Merkezi yönetime bağlı GAP İdaresi, Çukurova, İpekyolu, Doğu Akdeniz, Karacadağ ve Fırat kalkınma ajansları ile yerel yönetimler olmak üzere, sanayi ve ticaret odaları, meslek odaları, sivil örgütlerle ortaklaşa geliştirilmelidir.

Sular coğrafyasının başta Asi, Seyhan, Ceyhan, Dicle ve Fırat gibi su havzalarındaki kentsel ve kırsal yerleşimlerde hasarlar çok yüksek seviyededir. Bölgenin temel stratejilerinin belirlenmesinde sorulması gereken en temel soru; **Gelecekte nasıl havzalar sistemi ?** olmalıdır.

Sorunun temel yanıtı aranırken yalnızca kentsel yerleşimlerin yeniden yapılandırılması değil, kentsel ve kırsal yerleşimlerin bütünleşmesi de dikkate alınmalıdır. Büyük resme bakarak, bölgesel ve yerel kalkınmaya yönelik öncelikleri içeren bir sistem tasarlanmalıdır.

Bölgenin sorunları çok boyutlu ve karmaşıktır. Depremden etkilenen yerleşimlerin yeniden yapılandırılmasında küresel ölçekte yaşanan sağlık, gıda, iklim krizi gibi sorunların da çözümüne katkı sağlayacak yeni stratejiler tartışılmalıdır.

Stratejilerin stratejilerinin üç temel ayağı **DEĞİŞİM, PAYLAŞIM** ve **YERLEŞİM** temaları olmalıdır.

Suyun birleştirici gücü, bölgeyi geçmişten günümüze, günümüzden ise geleceğe taşıyan bir cazibe merkezi potansiyelini korumaktadır. Geçmişin değerleri, günümüzün potansiyelleri gelecek için yeni fırsatlar sunmaktadır.

Stratejilerin Stratejisi

1. DEĞİŞİM: Yeni Nesil Beklentiler

Yeni nesilin beklentileri ile bölgenin değerlerinin harmanlandığı yeni potansiyeller ortaya çıkarmalı.

Bölge Anatomisi Yeniden Keşfedilmeli

Sorun: Sular coğrafyasının farklılıkları değişim için yeterince kullanılmıyor.

Fırsat: Bölgenin kalkınması ve sektörlerin çeşitlenmesinde değişimle değişmek yeni açılım sağlar.

Soru: Bilinenlerin yeniden keşfedilmesi, değişim için fırsatlar sunabilir mi?

Sistemler Tasarlanmalı

Sorun: Deprem yerleşimlerimizin afet risklerine karşı dayanıklı olmadığı gösterdi.

Fırsat: Doğal afetler ve iklim değişikliği krizleri, kentleşme politikalarımızın değişimi için mesajlar vermektedir.

Soru: Afetler ve küresel krizler kentsel sistemde neleri değiştirecek?

2. PAYLAŞIM: Birlikte Hareket

Değişen eğilimler ve beklentiler ortaklıkların geliştirilmesinde farklı birliktelikler sağlamalı.

Kolektif Hareket Güçlendirilmeli

Sorun: Birlikte hareket kültürünün zayıflığı özverili bireysel çalışmaların etkisini azaltıyor.

Fırsat: Ulusal ve uluslararası dayanışmanın başarı öyküleri ortak hareket için örnek olur.

Soru: Bireysel başarıları nasıl kolektif hale getirilebilir?

Kentsel İttifaklar Kurulmalı

Sorun: Kentlerin kendi dinamikleri kent ekonomilerinin canlandırılması için yeterli olmuyor.

Fırsat: Bölgesel dinamiklerin harekete geçirilmesi yeni ekonomik potansiyeller sunmaktadır.

Soru: Aynı coğrafyayı paylaşan birbirine yakın yerleşimler arasında ittifaklar kurulabilir mi?

3. YERLEŞİM: Yeni Yapılanma Senaryoları

Depremden etkilenen kentsel ve kırsal yerleşimlerin bölge içindeki stratejik rolleri yeniden belirlenmeli.

Kent ve Kır birlikte Düşünülmeli

Sorun: Kırsalda yaşayanlar çeşitli nedenlerle göç etmek zorunda kalıyor.

Fırsat: Yerellik, sorumlu tarım ve güvenli gıda konuları geleceğin potansiyellerini yaratıyor.

Soru: Yeniden yerleşim göçü tersine çevirecek yeni açılımlar yaratır mı?

Yayılma Kontrol Edilmeli

Sorun: Rezerv alanların yer seçimi yayılma riskini artırmakta, tarımsal alanlarda yapılaşma stresi yaratmaktadır.

Fırsat: Kentsel boşluklar yeni kent kurguları ve yetersiz kamusal alanlar için potansiyel oluşturmaktadır.

Soru: Büyük hasar gören kentlerin yeniden yapılanma süreçleri örnek deneyimler ortaya çıkarır mı?

10 Temel Öneri

Sular coğrafyası depreminin büyüklüğü ve etkisi dikkate alınarak “on temel öneri” hazırladık. Hiç kuşkusuz merkezi yönetimin eşgüdümü ile hazırlanması gereken yol haritası niteliğindeki beyaz kitabın kapsamlı ve katılımcı olması gerekmektedir.

Sürece yerel yönetimler, özel sektör ve özellikle de özverili ve başarılı performansları nedeniyle gönüllü kuruluşların katılmaları sağlanmalıdır. Bölgenin çok yönlü yapılanması, başta İstanbul olmak üzere diğer illerimizdeki olası riskler dikkate alındığında bölge için hazırlanacak beyaz kitap, kentleşme sistemimiz ile ortak iş yapma davranış biçimlerimizin değişmesi için önemli bir kılavuz olacaktır.

Bu raporda sunduğumuz on temel konu farklı mesleki disiplinler ve kurumsal yapılar tarafından mutlaka çeşitlendirilecektir. Asıl ortak ve sistematik çalışma yaklaşımının herkes tarafından benimsenmesi olmalıdır. İkinci yüzyılda, yetkinin yeniden yerele transfer edileceği, gönüllü kuruluşların süreçte etkili ve yetkili olacağı yeni bir dönem başlamalıdır.

1. Sular Coğrafyası Anatomisi Yeniden Keşfedilmeli

Depremden etkilenen on bir il ve yakın illeri de kapsayan sular coğrafyasının; su, topoğrafya, üretim, katman ve yaşam değerleri tüm yönleri ile yeniden keşfedilmelidir. Sular coğrafyası dağları, tepeleri, ova ve yaylalarının bereketi, uygarlıkların katmanlaşan kültürel birikimleri, nesiller boyu süren üretim becerileri, yerel özgünlükleri barındıran yaşamsal değerleri geleceğin yapılanmasında önemli ipuçları vermektedir.

Bu coğrafyanın değerlerini geleceğe taşımak için farklı bakışlara gereksinimimiz var. Farklılıkları, bu coğrafyada yaşayanlar, biz uzmanlardan daha iyi biliyor. Yapılacak tek şey bilinenleri yeniden keşfetmektir, farklılıkları farklılaştırmaktır.

Kimlik ve ruh kentlerimizin yeniden canlandırılmasında öncelikli olarak ele alınması gereken iki kavram. Geçmişin değerleri, kentlerin kimliğinin oluşmasında ve ruhunun canlandırılmasında yeni fırsatlar sunmaktadır.

Sular coğrafyasının anatomisini yeniden keşfetmek bir sonraki adımda hazırlanması gereken “bölgesel gelişim strateji çerçevesinin” altyapısını oluşturacaktır.

Tarihi Kentler Birliği için Kentsel Strateji tarafından hazırlanan Fırat 2023: Vizyon ve Eylem Planından yararlanılabilir.

2. Bölgesel Gelişim Strateji Çerçevesi Hazırlanmalı

Bölgesel Gelişim Strateji Çerçevesi; bölgesel, kentsel ve kırsal büyümeye yön verme ve yönetme gibi konularda mekânsal kullanım talepleri arasında denge kurulmasına katkı sağlar. Daha detaylı politikalar ve uygulama araçları geliştirilmesi için bir yol haritası ortaya koyar. Bölgesel kalkınma planının temel altlığını oluşturan strateji çerçevesi; bir taraftan bölgenin yeniden yapılanması için öncelikli temel stratejileri belirlerken, diğer taraftan ise eylem alanlarının belirlenmesini sağlar.

Strateji Çerçevesi;

- Bölge ve alt bölgeler ilişki sistematığı,
- Yeni yerleşmeler (rezerv alanlar) ve hasar gören merkezi yerleşmeler arasındaki bütünleşme,
- Yerleşimlerin büyüme yönü,
- Arazi kullanımlarının teşvik veya sakınımını gerektiren alanların tanımlanması,
- Tematik odaklar ve koridorların belirlenmesi,
- Miras alanlarının korunması,
- Yoğunluğu artırılması veya azaltılması gereken alanların belirlenmesi gibi konularda tanımlayıcı ve yön gösterici olmalıdır.

Paylaşan Kentler İttifakları Kurulmalı

Kentlerimizin kendi dinamikleri yeniden yapılanma için yeterli olmamaktadır. Yaşadığımız afetler yerleşimlerimizi ve projeleri yeniden düşünme, farklı davranışları geliştirme gerekliliği mesajlarını vermektedir. Kentlerin yeniden yapılandırılması için bölgesel dinamiklerin harekete geçirilmesi zorunludur. Bunun içinde aynı coğrafyayı paylaşan birbirine yakın kentler arasında ittifaklar mutlaka kurulmalıdır.

İklim değişikliği, salgın, gıda, göçler gibi küresel krizler yeni dönemin önemli belirleyici kriterlerini oluşturacaktır. Büyük resme bakarak 'paylaşan kentler programı' ortaya konulmalıdır. Bölge-Kent ilişkisi içinde kentlerin vizyonu, kalkınma stratejileri belirlenmelidir. Bunun için yeni doğal ve ekonomik eşikleri dikkate alan bir bölge planlama anlayışı ile kentlerin geleceği tartışmalıdır.

Paylaşan kentler programının stratejileri belirlenirken, idari sınırlar yerine ekonomik ya da doğal eşikler ile toplumsal etki alanlarının ağırlıklı olduğu bir bölge ve alt bölge tanımı yapılmalıdır. Ulusal, bölgesel, kentsel ve kırsal düzeyde belirlenecek stratejilerle kamusal kaynakların öncelik ve kullanımına ilişkin yeni yerleşim sistemi kurulmalı, bölgeler arası dengesizlikler ortadan kaldırılmalıdır.

Bölgeleme - Bütünleşme

Ulaşım - Ulaşılabilirlik

Ekonomi - Ekoloji

BÖLGESEL GELİŞİM STRATEJİ ÇERÇEVESİ

Kent

Kır

Maneviyat

Doğa

Su

Yerellik

Seyhan - Ceyhan

Fırat

Dicle

Edebiyat

Arkeoloji

Sanayi

Tarih

Gelenek

Gastronomi

Tarım

Gelecek

Köyler - Koridorlar

Geçişler - Güzergahlar

İzler - İlişkiler

Bölge kentleri yeniden kurgulanmalı, yarışmamalı, bugünün değerleri ile yarının stratejilerini paylaşarak büyümelidir. Paylaşan kentler temel söylemi ile kentler arasında tematik koridorlar ve altın üçgen stratejileri geliştirilmelidir.

Bölge kentlerinin ortak değerleri, kentsel ittifaklarla tematik işbirliklerine dönüşmelidir.

- **Sınır Ötesi İttifak:** Hatay, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin
- **Havza İttifakı:** Adana, Osmaniye, Kahramanmaraş-Malatya, Adıyaman- Hatay, Kahramanmaraş
- **İnanç Turizmi İttifakı:** Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Hatay
- **Mozaik Kentler İttifakı:** Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa, Adana, Hatay
- **Milli Mücadele Kentleri İttifakı:** Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa
- **Altın Üçgen İttifakı:** Diyarbakır, Mardin, Şanlıurfa

Köyler Yeniden Keşfedilmeli

Sular coğrafyasının ova, havza ve dağlardan oluşan bereketli, katmanlaşmış kültürlerin birikimi ve nesilden nesle geçen beceriler kırsalın en önemli değerleridir. Yıllar içinde köylerin boşalması, tarımsal üretimin azalması, köylerde gençlerin olmaması ise kırsal kalkınma için en büyük engellerdir.

Depremden ağır hasar gören merkez ilçe yerleşimlerinin yeniden yapılandırılma senaryoları geliştirilirken kırsalın çekim gücünü tetikleyecek öncelikli stratejiler belirlenmelidir.

Gelişen ulaşım, bilişim teknolojileri, yeni nesil trendler ile iklim değişikliği, gıda güvenliği, salgın gibi küresel krizler kırsalın yeniden keşfedilmesini gündeme getirmektedir.

Depremden etkilenenlerin ve özellikle de köylere özellikle genç nüfusun çekilmesi için **“kırsal girişimcilik”** hareketi başlatılmalıdır. Köy konutları yapımı yıkılan konutlar kadar değil, kırsal kalkınma potansiyeli de dikkate alınarak daha fazla yapılmalıdır. Afet konutları yapımı; yerleşim yakınlarındaki mera ve bağlık alanlarda değil, mevcut kırsal alanlardaki boş konutların değerlendirilmesi ve yeni köy konutları ile değerlendirilmelidir.

Günümüzde hızla gelişen akıllı köyler hareketi başlatılan akıllı tarım, e-ticaret, dijital altyapı, ağ oluşturma, yeşil üretim gibi konularında genç girişimcilere fırsat sağlanmalıdır.

3. Kentsel Yayılma Riski Dikkate Alınmalı

Bölge yerleşimlerinin mevcut makro-formlarının kapasitesi çok iyi analiz edilmeli, yoğunluk ve gelişim kapasiteleri iyi değerlendirilmelidir. Mevcut orta ve küçük ölçekli yerleşimlerin makro-form gelişimleri doğayı fazlasıyla bozmuştur.

Yeni yerleşimlerin yer seçimlerinin mera ve hazine arazileri üzerinde yapılacağı düşünüldüğünde yerleşim makro-formlarının yeni seçilen alanlara olası gelişme riskleri dikkate alınmalı ve tarımsal alanlarının yapılaşma riskleri çok iyi değerlendirilmelidir.

Kentsel yayılmayı önlemek amacıyla kompakt ve yürünebilir kentsel büyümeyi destekleyen planlama ve ulaşım stratejileri ile akıllı büyüme strateji gündeme alınmalıdır.

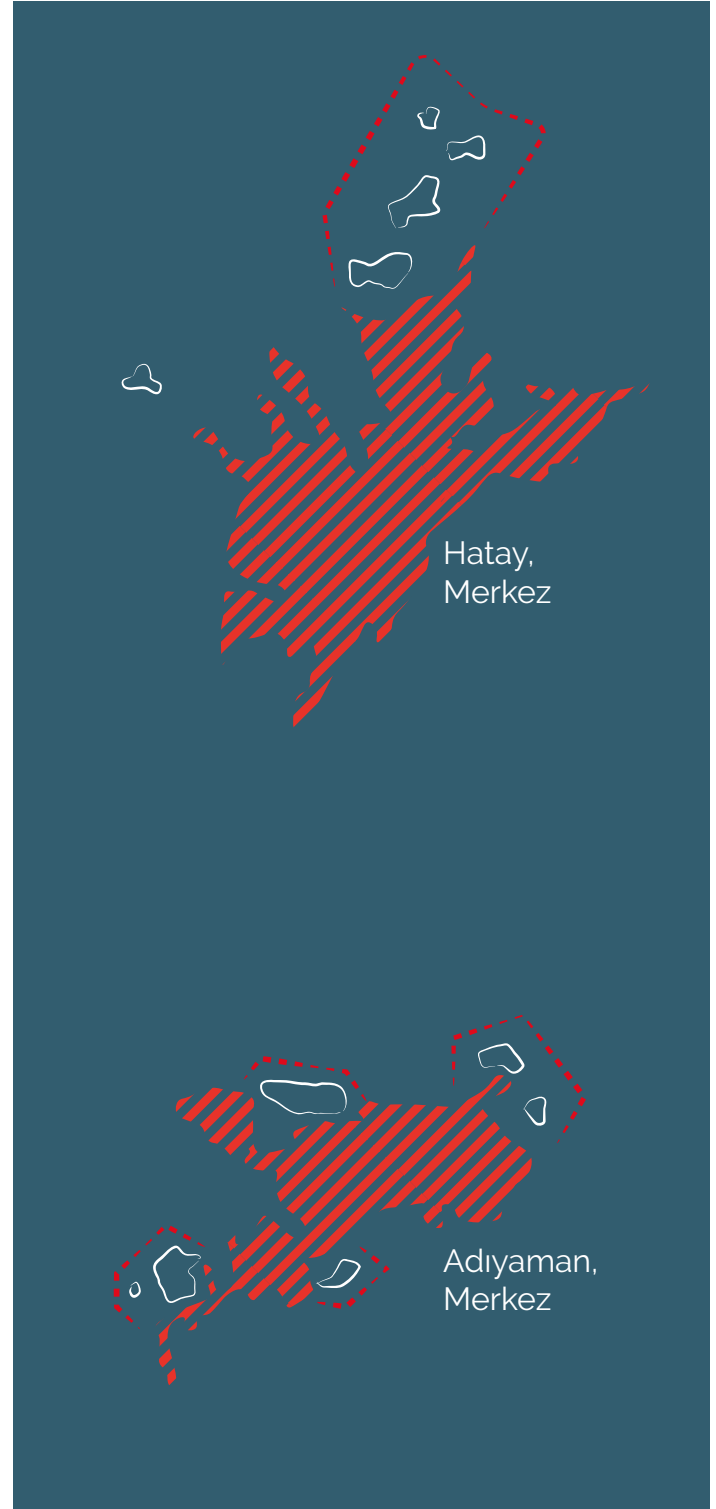
Kırmızı Çizgiler Çizilmeli

Başta Antakya ve Adıyaman olmak üzere bazı ilçe yerleşmelerinde yerleşimlerin kontrolsüzce yayılmaları tarım alanlarına büyük zarar vermiştir. Yeni yerleşim ve rezerv alanlarının kamu mülkiyetindeki mera ve zeytinlik gibi tepelik alanlarında yer seçimi bir taraftan “yayılma” riskini artırırken diğer taraftan “uydu kent” ile mevcut yerleşim arasındaki tarım alanlarının yapılaşma stresini yaratmaktadır.

Yerleşimlerin mevcut yayılma alanlarının kırmızı çizgileri çizilmeli. Rezerv alanların yer seçimleri ise hem mevcut yerleşim alanlarının kapasitesi hem de tarımsal alanlara yayılma riskleri dikkate alınarak yapılmalıdır.

Antakya, Adıyaman ve Kahramanmaraş merkez ilçe makro-formları depremden çok etkilenmiştir. Yerleşimlerde “büyük boşluklar” oluşmuştur. Kontrolsüz makro-form yayılmaları ile doğanın vermiş olduğu mesajlar dikkate alınarak mevcut yerleşme içinde yeni yoğunlaşma koridorları ve odakları kurgulanmalıdır.

Tüm yerleşmeler, özellikle de Antakya ve Adıyaman için yeni kent senaryoları tartışılmalıdır. Kentsel sit alanlarının, tarihi çarşıların yeniden tasarlanması ve ekonomisinin canlandırılması için farklı stratejiler ve uygulama araçları geliştirilmelidir.

4 Mavi ve Yeşil Örtüler Tasarlanmalı

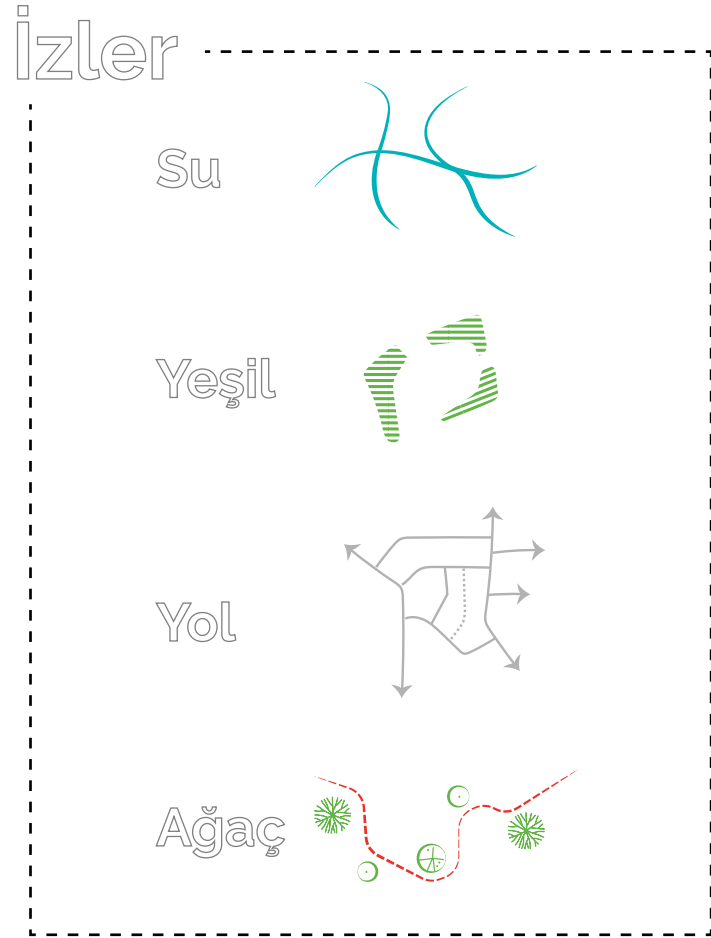
Sular coğrafyasının depremden etkilenen yerleşimlerinin planlanmasında en temel adım; mavi ve yeşil izlerin yeniden keşfedilmesi olmalıdır. Depremden etkilenen on bir il içinden ve çok yakınından geçen su yolları ile fay hatları, zemin riskli alanlar yeşil ve açık sistemin parçası haline getirilmelidir.

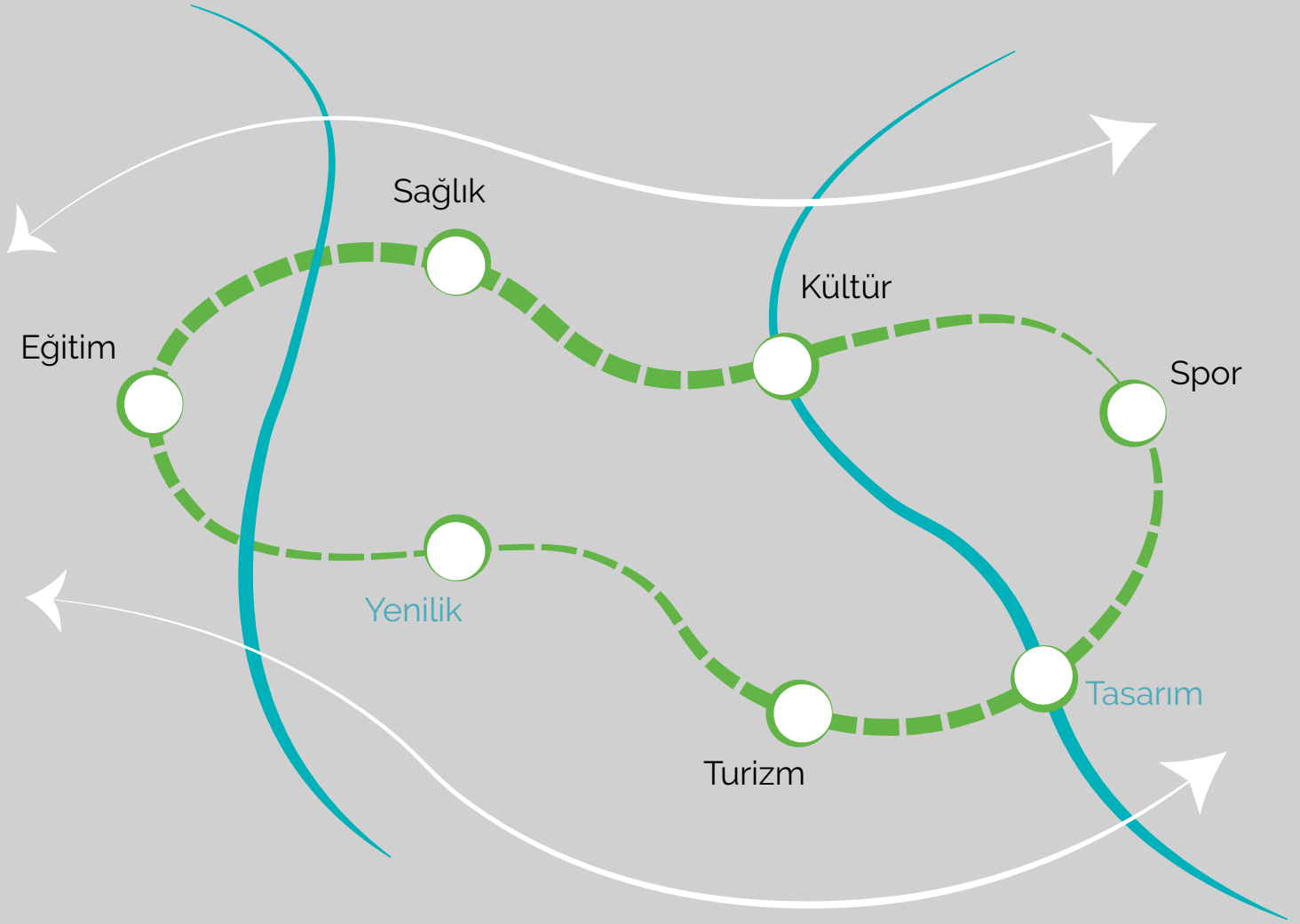
Kentsel ulaşım sistemi gibi mavi ve yeşil örtü sistemi tasarlanmalı. Tematik odaklar ve koridorlar örtünün bir parçası olmalıdır. Mavi ve yeşil örtüler tahliye koridorları ve toplanma alanları işlevini de üstlenmelidir.

Günümüzde mavi ve yeşil ekonomiler katma değeri yüksek yatırımlar ve ürünler ortaya çıkarmaktadır. Mavi ve yeşil örtüler aynı zamanda mavi ve yeşil ekonomik kalkınmanın da hikayesini oluşturmalıdır. Bir başka deyişle yeni yerleşim stratejisinde ekonomi ve ekoloji dengesi iyi kurgulanmalıdır.

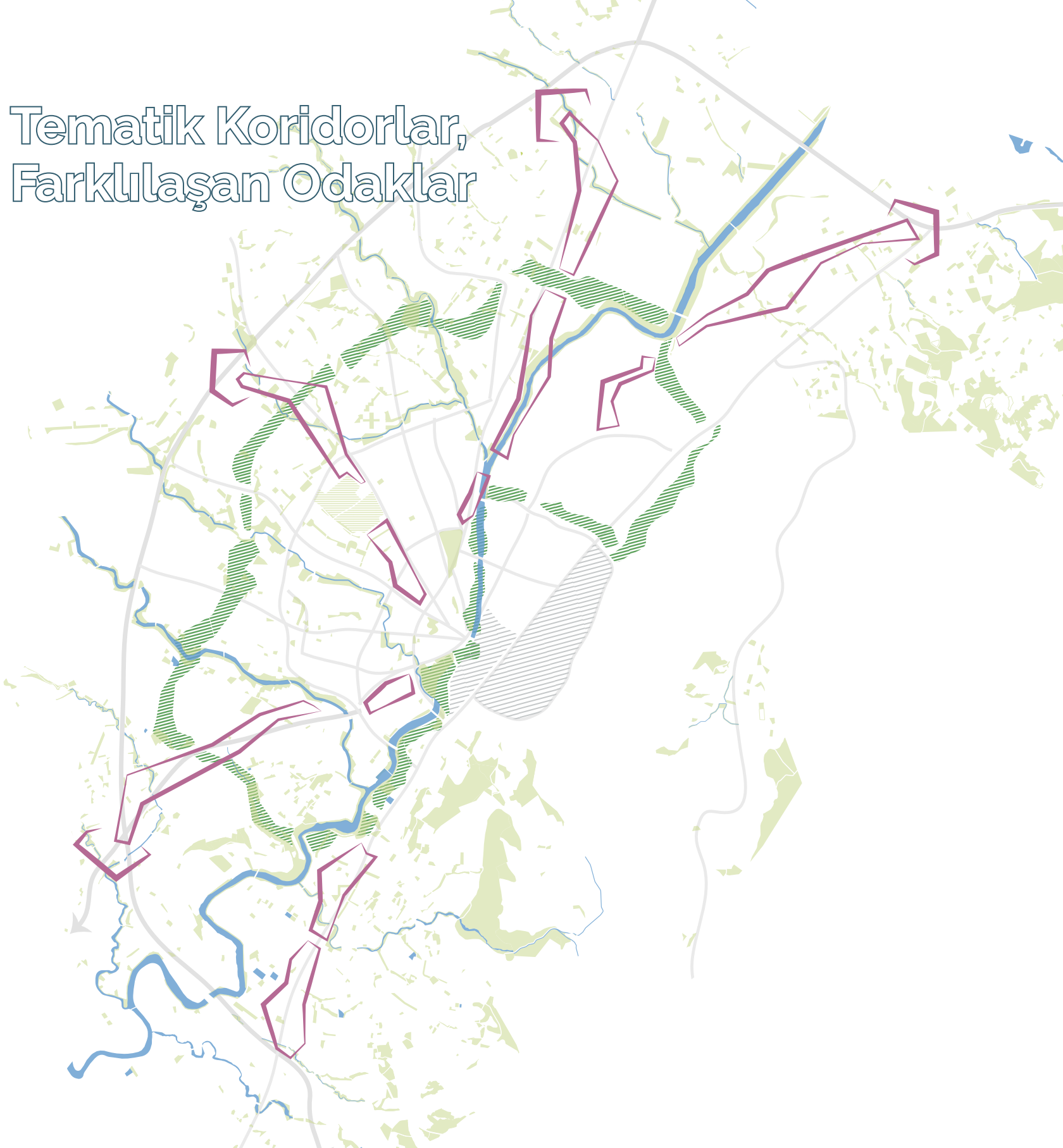
Depremden en çok zarar gören Antakya ve Adıyaman merkezinin kentsel kurgusu, toplu taşıma sistemleri ile desteklenen yenilikçi gelişim koridorları, erişilebilir, çeşitli ve farklılaşan tematik odaklar, kontrolsüz kentsel yayılmayı sınırlayan, kentin gelişim yönünü belirleyen yeşil ağ ve dayanıklı kentsel doku temel stratejilerine dayanmalıdır.

Kuşak, aks ve odak bileşenlerinden oluşan mavi ve yeşil örtü kurgusu bütünleşme, ulaşılabilirlik, süreklilik ve çeşitlilik gibi özellikleri ile ele alınmalıdır. Yeşil kuşak ise geçtiği alanlarda değer yaratan ve kamusal kullanımları içeren özellikte tasarlanmalıdır.

Tematik Koridorlar, Farklılaşan Odaklar

Hatay, Merkez

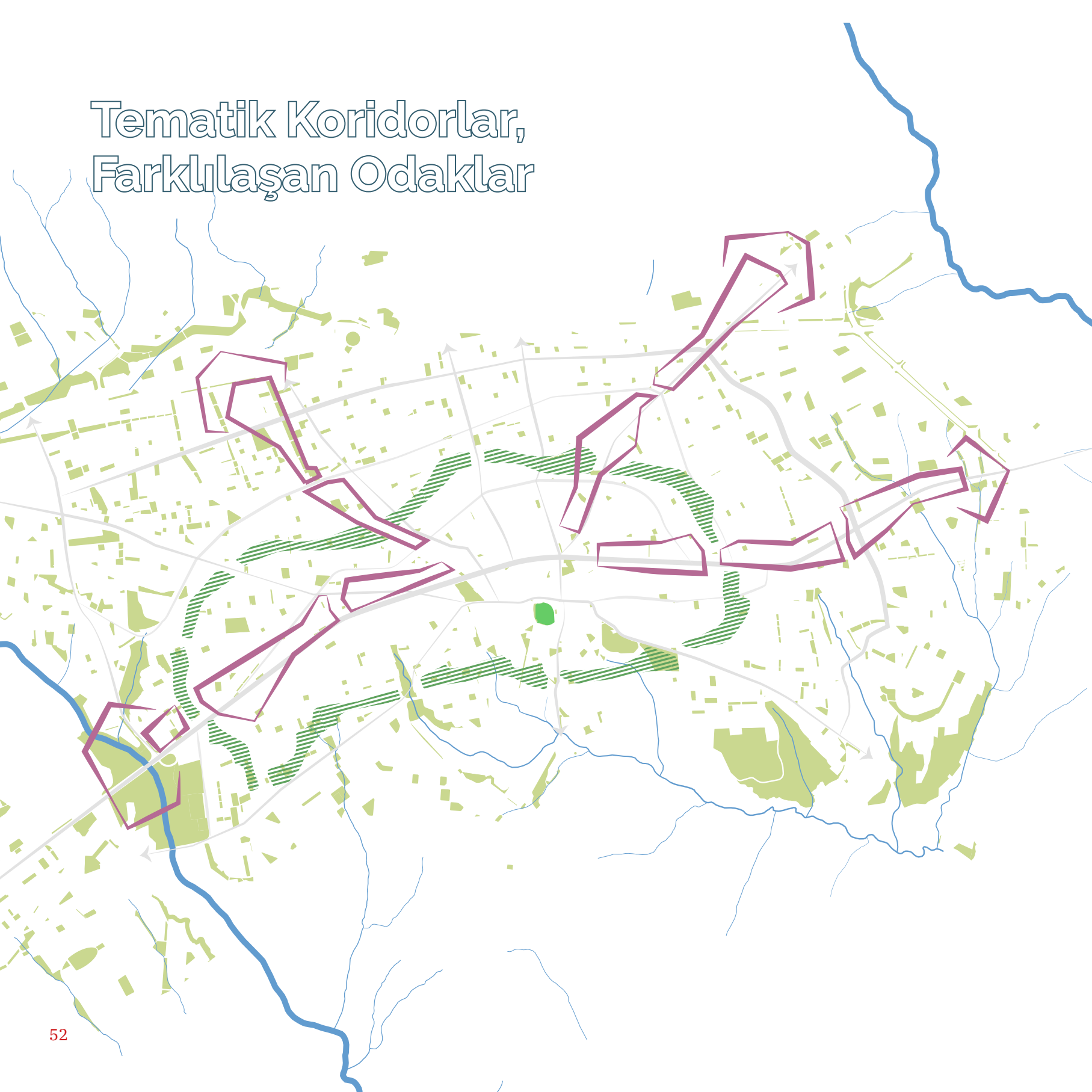
Uzunluk
13 km

Genişlik
200 m

Yeşil Kuşak

Toplam
260 ha

Tematik Koridorlar, Farklılaşan Odaklar

Adıyaman, Merkez

Uzunluk
12 km

Genişlik
200 m

Yeşil Kuşak

Toplam
240 ha

5 Ortaklıklar Kurulmalı ve Fon Oluşturulmalı

Yerleşimlerin yeniden yapılanma sürecinde;

- Yeni yaşam alanlarının nasıl yaratılacağı,
- Her ölçekte projeleri kimlerle gerçekleştirileceği,
- Projelerin nasıl finanse edileceği, yaratılan değerlerin nasıl paylaşılacağı,
- Kamu, özel ve sivil sektör işbirliklerinin nasıl kurulacağı,
- Yerelin ve gönüllü kuruluşların sürece katılım yöntemlerinin neler olabileceği gibi pek çok sorunun ortak yanıtları aranmalıdır.

Kapsamlı yapılanma sürecinin yalnızca mekansal değil, toplumsal ve ekonomik boyutu da içermesi için **“ikili yapı”** oluşturulmalıdır.

Proje Geliştirme Ortaklığı (PGO)

Birinci yapı, kamu, özel ve sivil sektörlerin biraraya geleceği bir ticari yapı olan **“Proje Geliştirme Ortaklığı”** (PGO) olmalıdır.

Ortaklığın amacı; konut, ticaret, kamusal proje yatırımlarının gerçekleştirilmesi, uzlaşmaların sağlanması, ortak altyapının yapılması, projeler arası eşgüdümün sağlanması, yatırımların finansmanı gibi konularında çalışmak olmalıdır.

Ortaklıklar konusunda: ulusal ölçekte Portakal Çiçeği ve Dikmen Vadisi projelerinin yanısıra uluslararası ölçekte ise Paddington-Londra, 22@Barselona, Solidere-Beyrut gibi kamu ve özel sektör işbirliği proje deneyimlerinden yararlanılmalıdır. Ayrıca, yeni yerleşimler için

Batıkent projesi deneyiminden ortaya çıkan “kent kooperatifçiliği” modeli de gündeme alınmalıdır.

Sosyal Etki Ortaklığı (SEO)

İkinci yapı ise daha toplumsal iyileşmeyi ve ekonomiyi canlandırmayı sağlayan **“Sosyal Etki Ortaklığı”** (SEO) olmalıdır. Bu ortaklığın amacı ise sosyal eşitsizliği azaltan ve ekonomik gelişmeyi teşvik eden projelerin geliştirilmesinde depremden etkilenenlerin aktif katılımını sağlamaktır.

İlçe belediyeleri, kaymakamlıklar, muhtarlar, sivil örgütleri, sosyal etki girişimcilerinin katılımı ile oluşacak SEO’lüğünün en öncelikli görevi; geçici barınaklardaki yaşam kalitesinin artırılması, ruhsal ve fiziksel rehabilitasyon, eğitim ve istihdam konuları olmalıdır. Ayrıca, uygulanabilir ve sürdürülebilir bir yerel ortam oluşturmak, proje ve programlara halkın öneri ve desteğini almak, katılımını sağlamak, yerel halkın işgücü piyasasında aranan niteliklere sahip olabilmeleri için becerilerinin arttırılmasını konuları da bu ortaklığı temel görevi arasında yer almalıdır.

“PGO”; **“sosyal etki programları”**, **“sosyal etki girişimciliği”**, başta kadın kooperatifleri olmak üzere kent ve kırdaki **“kooperatifçiliğe destek”** gibi her alanda sosyal etki yaratan programlar için “SEO” ya finansman sağlanmalıdır.

Bölgesel Kalkınma Fonu (BKF)

Bölgenin yeniden yapılandırma maliyetinin 150.0 Milyar USD üzerinde olacağı varsayılmaktadır. Sözkonusu finansmanın bulunması ve kaynakların dağıtımını için yeni bir finans sistemi

tasarlanmalıdır. Merkezi ve yerel yönetimler, ulusal ve uluslararası finans ve yardım kuruluşların kredi ve hibe kaynaklarından büyük bir fon oluşturulmalıdır.

Bir yıl içinde 318.000 adet konutun yapılması hedefi, geçici barınaklarda yaşam sürdüren yaklaşık 2.6 Milyon kişinin sosyal ve ekonomik yaşam kalitesinin yükseltilmesi ile işini kaybeden 324.000 esnaf ve 276.000 işletmeci için ekonomik düzenin kurulması için fonun yönetimi önemli bir konudur.

Finansman sorununun çözümü için özellikle hazine (yabancı fonlardan yararlanarak), banka ve kullanıcı arasında ilişkinin kurulacağı bir finansal sistem devreye girmelidir. Toplu Konut Fonuna benzer bir **“Bölgesel Kalkınma Fonu”** kurulmalıdır. GAP idaresi, Bölge Kalkınma Ajansları kaynakları bu fonda toplanmalıdır.

Fonun toplumsal ve ekonomik kalkınma kaynakları sektörler arasında eşit dağıtılmalıdır. Çağrılar yapılmalı, fonun kaynakları ise 1/3 oranında, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin birlikte kullanımına tahsis edilmelidir. Üç sektör bir araya geldiklerinde fondan kaynak alınmalıdır.

6 Yenilikçi Yöntemler Geliştirilmeli

Başta Antakya, Adıyaman, Kahramanmaraş, Malatya merkez, Gaziantep (Islahiye-Nurdağı) olmak üzere bölge yerleşmelerinde yıkılan binalar mahallelerde ve geleneksel çarşılarında büyük boşluklar yaratmıştır. Orta hasarlı binaların da yıkılacağı varsayıldığında bu boşluklar daha da artacaktır.

Bu alanlarda yeni yapılaşma için imar düzenlemeleri yeniden yapılacaktır. Kat mülkiyeti ya da kat irtifaklı mülkiyet yıkım sonrası arsa mülkiyetine dönüşecektir. Yeni imar düzeninde eskisi gibi yüksek yapılaşma katsayıları olmayacağı için mülkiyetin toplulaştırılması, transferi ve menkul kıymete dönüşümü için yeni yöntemler geliştirilmelidir.

Parsel bazında var olan imar haklarının, proje bazında biraraya getirilerek toplulaştırılması veya transferi yöntemleri merkezi alanlarda kullanılabilir. Söz konusu yöntemler, ülkemizde ilk kez Portakal Çiçeği ve Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projelerinde başarıyla uygulanmıştır. Avrupa ülkelerinde de çok yaygın ve başarılı bir biçimde uygulanan bu tür modellerin, deprem bölgesi diğer kentlerimizde de yaygınlaştırılması gerekmektedir.

İmar hakları transferi yöntemi mevcut imar haklarının düşürüldüğü ve zemini riskli alanlarda mevcut imar haklarının, bir başka proje ya da rezerv alana transferini veya bu hakkın menkul kıymet hakkına dönüşümünü sağlayabilir. Yöntemde, arsanın yerine, imar haklarının alım ve satımı söz konusu olmalıdır.

Bir arazi kullanım tekniği olan İHT yönteminin başarılı olabilmesi için, programın yerel yönetimlere, arsa sahiplerine, yatırımcı ve kamuoyuna çok iyi anlatılması gerekmektedir. Gönüllülük esasına dayanan sistemin geliştirilmesi ve yaygınlaşabilir olması için kamu ve özel sektör işbirliği ile örnek projelerin yapılmasında büyük yarar vardır.

7. Tasarımda Özgünlük ve Çeşitlilik Aranmalı

Depremden zarar gören yapı birimi (yıkılmış-orta hasarlı) 800.000'dir. Doku uyumsuzluğu nedeniyle yıkılacak yapılar da dikkate alındığında **"bir milyon konut programı"** gündeme gelecektir.

Üç yüz binin üzerinde konutun bir yıl içinde yapılması için verilen siyasi karar hem yeni yerleşmeler hem de mevcut yerleşimlerde inşaat seferberliği anlamına gelmektedir. Ancak, finansman ve yapım kapasitesi dışında en önemli ve öncelikli konu planlama ve tasarımdır.

Farklılık coğrafyasında yerel kimlik büyük bir değerdir. Tasarımın "on bir il, on bir mimar" yaklaşımı ile tip proje üretim süreci yanlıştır. On bir yerleşim merkezinde yerel ve ulusal tasarımcıların buluşacağı TAK Kadıköy-Kartal, Vizyon Atölyesi, Nilüfer Tasarım Atölyesi deneyimlerinden yararlanarak **"tasarım atölyeleri"** kurulmalıdır. Sürece özellikle yerel ve genç tasarımcıların katılacağı çağrılar yapılmalıdır.

Planlama ve tasarım süreçleri birlikte yürütülmelidir. Kentsel doku yeniden ele alınmalı, yeni kurgu; kent, mahalle ve yapı adası

olmak üzere birbirleri ile uyumlu planlanmalı ve her ölçek için planlama ve tasarım ilkeleri geliştirilmelidir. Stratejik Tasarım Rehberleri ise yönlendirici, yol gösterici, çeşitliliği sağlayıcı, denetleyici ve uygulayıcı mekanizma olarak geliştirilmelidir.

Anadolu Tasarım Atölyesi (ATA) tarafından yapılan "eski izler yeni çizgiler" (<https://bit.ly/eskiizleryenicizgiler>) çağrısı örnek olarak değerlendirilmelidir. Özellikle, planlama ve mimari tasarım konusunda temel tasarım ilkelerinin belirlendiği rehberler hazırlanmalıdır. Yapı adası, sokak ve yapı ölçeğinde kentsel dokuların temel tasarım ilkeleri tanımlanmalıdır. Yapı adaları; kapasite, bütünleşme, bağlantı ve çeşitlilik kavramları yeniden tasarlanmalıdır.

Sosyal Etki Değerlendirilmesi Raporları Hazırlanmalı

Depreminin başta toplumsal yaşama, mekan ile bölge ve kent ekonomisi vermiş olduğu zarar çok büyüktür.

Elli Binin üzerinde can kaybının yaşandığı, üç milyonun göç ettiği, iki milyon üzerinde insanın geçici barınakta yaşadığı, toplam yapı stokunun %42'sinin yıkılmış, orta ve az hasarlı aldığı, kültürel mirasın %21'inin yok olduğu, yatak kapasitesinin %29'nun yok olduğu, sekiz bin üzerinde esnaf ve işletmenin kaybının yaşandığı bölge için "sosyal etki değerlendirilmesi" (SED) raporu hazırlanmalıdır.

Her il yada yerleşim için ayrı ayrı hazırlanması gereken SED raporları ekonomik, mekansal, yaşamsal, kültürel ve doğal bileşenleri kapsamalıdır. Bu raporlar bölgenin yeniden yapılandırma sürecinde kullanılacak özellikle dış kaynaklı finansman kullanımı için önemli olacaktır.

Sürecin yönetim zorluğu dikkate alınarak, hazırlanacak SED raporları; minimum yer değiştirme için çözüm önerilerini içermeli, gelir iyileştirme ve iş yaratma ortamlarını sağlamalı, katılımcı sosyal etki tasarımlarını kapsamalı, katılım ve örgütlenme seçenekleri sunmalıdır.

Yeni yerleşim alanlarının yer seçimi, enkazların döküm alanlarının belirlenmesi, kayıpların tazmini, gelir iyileştirme, katılım, danışma, bilgilendirme, şikayet mekanizmaları, güven

içinde hissetme, kirliliğin önlenmesi ve azaltılması, biyo-çeşitlilik ve ekosistemin korunması, iklim değişikliği, kültürel mirasın korunması, zorunlu ve gönüllü yer değiştirme, iş kayıpları, eğitim, hassas grupların hak ve menfaatlerinin korunması, kamu sağlığı, güvenlik gibi yaşamsal konularda pek çok konu SED kapsamı içinde değerlendirilmelidir.

Vizyon Atölyesinde hazırlanan "sosyal etki değerlendirilmesi" ile Dünya Bankası için Kentsel Strateji tarafından hazırlanan "sosyal etki tasarımı" rehberlerinden yararlanılabilir. (www.kentselstrateji.com)

Savunmasız Mirasa Sahip Çıkılmalı

İlker ve tekler coğrafyasında suyla gelen kültürlerin sivil ve anıtsal mirası büyük zarar görmüştür. Bölgede bulunan kültürel mirasın %21'i hasarlı durumdadır. Başta Antakya merkez olmak üzere diğer illerimizdeki yıkılan ve hasarlı miras yapılarının enkazlarının kaldırılması süreci uzman ekiplerle yürütülmek zorundadır.

Deprem sonrası kurtarma ve kültürel mirasın korunması konusunda eğitilmiş uzmanlardan oluşan platformlar kurulmalı ve eko sistem ağırları oluşturulmalıdır.

Bölge yerleşimlerinde normal yapıların enkaz kaldırma işlemleri sona gelirken, kültürel miras eserleri savunmasız bir şekilde beklemektedir. Depremin yıktığı yapılar yeniden yapılabilir, ancak yeri doldurulamaz kültürel mirasımızı geri

getirmek mümkün değildir. Çünkü kültürel miras somut ve soyut bileşenleri ile binlerce yıllık yaşanmışlığın ve benzersizliğin ürünüdür.

Savunmasız mirasa sahip çıkacak, onlara ruh verecek birçok boyutlu bir program başlatılmalıdır. Ulusal ve uluslararası işbirliği çağrıları ile kentsel sit, sivil mimarlık örnekleri ve anıtsal eserleri içeren “kültürel miras etki değerlendirilmesi” raporları hazırlanmalıdır. Rapor doğrultusunda ise somut ve soyut mirasın yeniden yaşatılması için eylem programları hazırlanmalıdır.

Antakya, Adıyaman ve Malatya merkezdeki tarihi çarşıların bulunduğu kentsel sit alanlarının kültürel mirasın ayağa kaldırılması ve ekonominin canlandırılması için yeni modeller ve programlar geliştirilmelidir.

10. Çağrı: Beyaz Kitap Hazırlanmalı

Bölgenin geleceği için stratejik ve eylemsel bakış ile kapsayıcı ve katılımcı süreç ve sistem tasarlanmalıdır. Bunun için de temel stratejileri ve eylem alanları ile yönetsel, finansal ve yasal modelleri de içeren yol haritası niteliğinde “beyaz kitap” hazırlanmalıdır.

Beyaz kitap; “**anlama**”, “**planlama**” ve “**tasarlama**” ana bölümlerinden oluşmalıdır.

Anlama bölümünde; ayrıcalıklı coğrafyanın farklılık yaratan değerleri olan kimlik,

kültür, karakter, katmanlar, yaşam gibi temel kavramlarla bölge yeniden keşfedilmelidir. “Sular coğrafyası anatomisi” çıkarılmalıdır. Ayrıca, depremin mekânsal ve yaşamsal etkileri stratejik analizler ve temel göstergelerle sunulmalıdır. Tüm bunlar karar vericiler başta olmak üzere sürece katkı sağlayan herkes için anlaşılır ve görünür olmalıdır.

Planlama bölümünde “**yeni yüzyıl, yeni hikayeler yaklaşımı**” ile bölgenin stratejik öncelikleri belirlenmeli, yeni planlama yaklaşımı ve uygulama araçları önerilmelidir. “Bölgesel gelişim strateji çerçevesi” havza ölçeğinde “kentsel ittifaklar”, “ortak yatırım odakları” ile “yeni kent modeli” önerileri de tartışılmalıdır. Kent ekonomilerinin gelişimi; ticaret, turizm, sanayi vb. ekonomik sektörlerin yanısıra bilişim, teknoloji, tasarım gibi sektörlerdeki yenilik ve yaratıcılık üzerine kurgulanmalıdır.

Tasarım bölümünde ise “**tasarımın yalnızca imar ve mimari proje olmadığı**” düşüncesi ile yönetim, kamusal alan, inşaat, finansman, yasal süreç, yer değiştirme, örgütlenme, iletişim gibi yaşamın her alanına dokunan konuların tasarımına ilişkin öneriler yer almalıdır.

Beyaz Kitap, kapsayıcı ve katılımcı ortamlarda hazırlanmalı ve kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

İkinci Yüzyıl Akımı Başlatılmalı

Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına girdiğimiz bu yıl, bugüne kadar yaşanan afet ve olası riskler de dikkate alınarak kentleşme politikaları yeniden düşünülmalıdır. Cumhuriyetimizin

kuruluş yıllarında geliştirilen **“kültür kentleri”**, **“sanayi kentleri”** gibi yerleşim stratejilerinin yeni nesil beklentileriyle harmanlandığı **“ikinci yüzyıl akımının”** başlatılması için de beyaz kitap kılavuz olmalıdır.

Dünyada yaşanan; **“kentsel Rönesans”**, **“yeni yüzyıl kentleri”**, **“akıllı kent”**, **“dayanıklı kent”** vb. akımlarından yararlanarak, kendimize özgü **“gelişen kentler”**, **“kültür kentleri”**, **“dinamik kentler”**, **“HUB kentler”**, **“paylaşan kentler”**, **“bahçe kentler”** gibi yeni kent akımlarının ilkeleri ve modelleri tartışmaya açılmalıdır.

Bölgesel ve kentsel kimliğin yaratılması için Anadolu coğrafyasının kültürel ve doğal bereketi ile birikim çeşitliliği büyük potansiyel sunmaktadır. Kentlerimizin kaybolan kimliklerini yeniden belirlemek için her kentin farklılıklarını farklılaştıracak yerel ve bölgesel değerler dikkate alınmalıdır.

Artık, imar planlaması değil, şehir planlaması yapılmalıdır. Günümüzde maalesef klasik imar planı anlayışı mülkiyetin biçimlenmesi ve imar haklarının dağılımına odaklanmıştır. Kent formlarının biçimi, yetersiz donatı alanları, dengesiz yoğunluk dağılımları, yanlış arazi kullanım kararları imar planlama anlayışının ürünleridir. Artık, bilimsel ve stratejik analizleri dikkate alan kalite, estetik, sanat ve tasarımı ön plana çıkaran şehir planlama yaklaşımına gereksinim vardır.

17 Ağustos 2013 yılında Vizyon Atölyesinde genç tasarımcılarla başlattığımız ‘81Kent81 Vizyon’ çalışması bu açıdan çok değerlidir.

Antakya Savunmasız Miras

Ma
Savu
“

latya

nmasız

Miras

Yaşamsal Travma

Yaşamsal Travma

Antakya

Mekansal

Travma

“

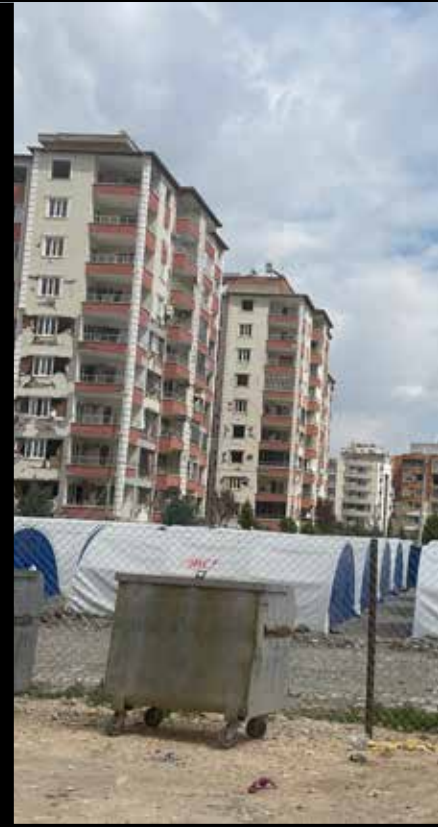

Malatya Mekansal Travma

Adıyaman

Mekansal

Travma

Kahramanmaraş

Mekansal

Travma

Gaziantep

Mekansal Travma

Enkazlar

“

Mekansal
Travma

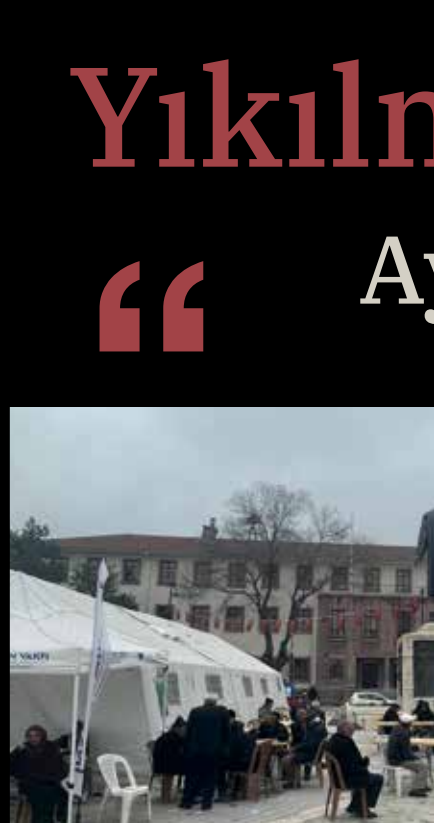

Kamu Yapıları

“ Mekansal Travma

Yıkılın
“ Ay

madık
yaktayız

